

Улуттук тун гезит 1924-жылдан 1927-жылга чейин «Эркин-Тоо» деген ат менен чыккан

1927-жылдан 1956-жылга чейин «Кызыл Кыргызстан» деген ат менен чыккан

1956-жылдан 1991-жылга чейин «Советтик Кыргызстан» деген ат менен чыккан

1924-жылы 7-ноябрда негизделген

www.kyrgyztuusu.kg
e-mail: tuusu@mail.ru

ISSN 1694-6189

№ 5(24777)
2024-жылдын 23-январы

Акылбек ЖАПАРОВ:

“Бул реформа экономикалык өнүгүүбүзгө чоң түрткү болот”

22-январда Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин Төрагасы – Кыргыз Республикасынын Президентинин администрациясынын жетекчиси Акылбек Жапаров Президенттин облустардагы ыйгарым укуктуу өкүлдөрүнүн, Бишкек жана Ош шаарларынын мэрлеринин 2023-жылда жасаган иштери боюнча отчетторун жана 2024-жылга карата иш-пландарын укту.

Анда МинКаб Төрагасы Акылбек Жапаров өлкө Президентин Садыр Жапаров башында турган 3 жылдан берки башкарууда өлкө экономикасынын реалдуу секторунда, тышкы сектордо, мамлекеттик финансыдагы жетишкендиктерге токтолуп, быйыл административдик-территориялык реформа жүргүзүүгө өзгөчө көңүл буруларын билдирди.

“Быйылкы ишибиздин башкысы – административдик-территориялык реформа. Азыр бардык маселелерди айтып талкуулап, сурап, чечип кетиңиздер. Бул реформа экономикалык өнүгүүбүзгө чоң түрткү болот. Быйыл Кара-Кыргыз автономиялуу облусунун түзүлгөндүгүнүн 100 жылдыгы белгиленет, ага карата бардык жерде көзгө көрүнөөрлүк 100 иш аткарылсын”, – деди А.Жапаров.

(Уландысы 4-бетте)

“Жылгаякка келгендер дөңгөлөк чанабызга таң калып жатышат”

6-БЕТТЕ

Дүйнө рыногун багындырган кытай унаалары

7-БЕТТЕ

Олимпиада чемпиону Мария Кулчунова (Пинигина)

11-БЕТТЕ

Келгиле да, көргүлө!

16-БЕТТЕ

Күндүн суроолоруна

Сөз эркиндиги, блогерлердин кармалышы, маалымат агенттиктеринин жетекчилеринин суракка чакырылышы тууралуу

Мамлекет башчысы Садыр Жапаров мурдагы президенттерден айырмаланып, коомчулукта суроо жараткан бардык маселелер боюнча жеке өзү түз жооп берип, өз ишмердүүлүгүндө ачык-айкындуулукту камсыз кылып келет.

Бул жолу да “Кабар” кыргыз улуттук маалымат агенттиги аркылуу 20-январда жана 22-январда акыркы мезгилде эл арасында резонанс жараткан суроолорго жоопторун берди.

Алар боюнча Президенттин позициясы окурмандарыбыз үчүн кызыктуу жана маанилүү экенин эске алуу менен бул жооптордун эки топтомун тең жарыялоону туура көрдүк.

— Саламатсызбы, Садыр Нурго-жоевич! Соңку күндөрү коомдо кызуу талкууланып жаткан суроолорго жооп алууга уруксат этиңиз. Сөз «24.kg» маалымат агенттигинин жетекчилеринин суракка чакырылышы жана интернет-редакциялардын журналисттеринин тобунун кармалышы тууралуу болууда.

— Саламатчылык! Алгач «24.kg» агенттигинин ишине токтолсом. Мага маалымдалгандай, аталган интернет-басылмасынын редакциясында ыкчам-иликтөө иш-чаралары КР Кылмыш-жаза кодексинин 407-беренеси боюнча («Согушту пропагандалоо») козголгон кылмыш ишинин алкагында жүргүзүлгөн. Сурактан кийин ошол эле күнү бул редакциянын кызматкерлери бошотулган. Тергөө амалдары жүрүүдө. Өлкөнүн мыйзамдарында белгиленген тийиштүү жол-жоболордон өтүшү керек.

— Ошентсе да, масс-медиа менен кызматташкан бир катар чет элдик уюмдар жана эл аралык институттардын өкүлдөрү Кыргызстандын бийлигин камактагы журналисттерди тез арада бошотууга чакырган билдирүүлөрдү жасоого жетишкен.

— Биринчиден, кармалгандар кесипкөй журналисттер эмес. Алар социалдык тармактарды пайдаланып, ар кандай, анын ичинде өлкөнүн улуттук коопсуздугуна коркунуч туудурган маалыматтарды жоопкерчиликсиздик менен жарыялаган блогерлер.

Экинчиден, ар бир укуктук мамлекеттегидей эле, Кыргыз Республикасында дагы мыйзам алдында жоопкерчилик бар. Буга байланыштуу ар бир адам, биринчи кезекте өзүн журналист жана блогер эсептегендер маалыматтын аныктыгы үчүн жоопкерчилик тартууга тийиш.

Айрым блогерлер жана активисттер жалган маалыматтарды ачыктан-ачык жайылткан учурларга биз көп ирет күбө болдук. Көбүнесе аймактык, диний жана улуттар аралык кастыкты атайылап же андабастан козутуу аракеттери, конституцияга каршы аракеттерге жана башаламандыктарга чакырыктар болгон.

— Кармалган кыргызстандыктарга карата кандай айыптар тагылууда?

— КР Юстиция министрлигине караштуу Соттук-эксперттик кызматтын корутундусуна ылайык, так ушул учур боюнча, Тажик кызы Махабаттын видео кайрылууларында массалык башаламандыктарга чакыруу белгилеринин бар экендиги аныкталган, бул КР Кылмыш-жаза кодексинин 78-беренесинин 3-бөлүгүнө туура келет.

Азыркы тынчы жок жана башаламан мезгилде сөз эркиндиги жоопкерчилик менен тыгыз байланышкан. Бүгүнкү күнү демократиялык жактан өнүккөн деп айтууга боло

Бул гранттык каражаттар сөз эркиндиги, медиа коомчулукту колдоо, көз карандысыз журналистиканы өнүктүрүү боюнча ж.б.у.с. долбоорлордун алкагында бөлүнүп жатканын түшүнүп турабыз. Бирок, иш жүзүндө тийиштүү гранттык каражаттар өз максатына жумшалбай — бийликти жаман көрсөтүү, мамлекеттик бийликти каралоо, коомдун тынчын алуу, конституцияга каршы чакырык кылуу жана жалпысынан улуттук коопсуздукка коркунуч жараткан жалган маалыматтарды таратуу саясаты жүргүзүлүүдө.

турган өлкөлөр саясий максаттарга жетүү жана коомду туруксуздаштыруу үчүн сөз эркиндигин колдонуп жаткандарга карата азыртан чектөөлөрдү киргизип жатышат.

Биз буга байланыштуу алдын алуу чараларын көрүүгө мажбурбуз, анткени бул өлкөнүн улуттук коопсуздугуна түздөн-түз тийиштүү.

Мына ушул жерде мен Европа Кеңешинин мүчө-мамлекеттери тарабынан кабыл алынган (1950-жылы 4-ноябрда) Адамдын укуктарын жана негизги эркиндиктерин коргоо жөнүндө конвенциянын айрым жоболорун келтиргим келет. Алсак, «Сөз эркиндиги» деп аталган 10-берененин 2-пунктунда улуттук коопсуздуктун, аймактык бүтүндүктүн же коомдук тартиптин таламдарына байланыштуу мамлекеттин сөз эркиндигин айрым чектөөлөргө укуктары камтылган. Жөнөкөй тил менен айтканда, демократиялык коомдо башаламандыктардын же кылмыштардын алдын алуу максатында мыйзамда каралган чектөөлөр же санкциялар болобу, белгилүү бир формалдуулуктар болушу зарыл.

Эми бардык тергөө иш-чараларынын аягына чыгышын күтөлү.

— Ал арада, азыр коомдо бир тарабы кармалгандарды өз өлкөсүнүн мекенчил жарандары деп ойлошсо, айрымдар алар тек гана каржылык кызыкчылыктарды көздөшөт деген пикирде...

— Массалык башамандыктарга чакырган адамды мекенчил деп айтууга болобу? Чынында, экинчи аспект — каржылык тарабы. Көбүнчө көз карандысыз журналист, блогер деп аталгандар ар түрдүү фонддордон, уюмдардан ж.б. гранттык каражаттарды алышат. Бир нече гана ми-

сал келтирейин:

— factcheck.kg интернет-ресурсу (башкы редактору Болот Темиров) 2020-жылдан 2022-жылга чейин эле бир гана фонддон (NED — Демократияны колдоо боюнча улуттук фонду) жалпысынан 142 900 АКШ долларын алган;

— kloop.media ресурсу ошол эле Демократияны колдоо боюнча улуттук фондунан 585 900 АКШ долларын алган;

— ошол эле 2021-жылы бир катар БӨУлар жана көз карандысыз журналист катары аталгандар Демократияны колдоо боюнча улуттук фондунан 90 000ден 220 000ге чейинки АКШ доллары өлчөмүндө гранттык каражаттарды алышкан;

— жалпысынан kloop.media, "Медиахаб", kaktus.media, "ПолитКлиника", factcheck.kg, T-Media маалымат агенттиктери жана башкалар жыл сайын чет элдик донорлордон 600 000 АКШ долларынан жогору өлчөмдө гранттык каражаттарды алышат;

— жалпы алганда, 2017-жылдан 2020-жылга чейин Демократияны колдоо боюнча улуттук фонду кыргызстандык БӨУларга, журналисттерге жана блогерлерге 8 471 614 АКШ долларын которгон.

Бул гранттык каражаттар сөз эркиндиги, медиа коомчулукту колдоо, көз карандысыз журналистиканы өнүктүрүү боюнча ж.б.у.с. долбоорлордун алкагында бөлүнүп жатканын түшүнүп турабыз. Бирок, иш жүзүндө тийиштүү гранттык каражаттар өз максатына жумшалбай — бийликти жаман көрсөтүү, мамлекеттик бийликти каралоо, коомдун тынчын алуу, конституцияга каршы чакырык кылуу жана жалпысынан улуттук коопсуздукка коркунуч жараткан жалган маалыматтарды таратуу саясаты жүргүзүлүүдө.

Мындан тышкары чет элдик булактардан тийиштүү гранттык каражаттарды алган кээ бир журналисттердин жана блогерлердин жеке баку фактылары байкалууда. Мисалга алсак, кармалгандардын арасында кызматкери бар басылманын башкы редакторлорунун бири каржы булактарын конкреттештирбестен, акыркы жылдары эле бир катар кымбат баалуу кыймылсыз мүлккө ээ болгон. Ушул сыяктуу мамлекеттик каттоо органдарынын маалыматтары менен ырасталган башка да көптөгөн фактылар бар.

Ошондой эле тие-шөлүү билими же масс-медиада иш тажрыйбасы жок жакын туугандарын редакцияларга жумушка ор-

Азыркы тынчы жок жана башаламан мезгилде сөз эркиндиги жоопкерчилик менен тыгыз байланышкан. Бүгүнкү күнү демократиялык жактан өнүккөн деп айтууга боло турган өлкөлөр саясий максаттарга жетүү жана коомду туруксуздаштыруу үчүн сөз эркиндигин колдонуп жаткандарга карата азыртан чектөөлөрдү киргизип жатышат.

Биз буга байланыштуу алдын алуу чараларын көрүүгө мажбурбуз, анткени бул өлкөнүн улуттук коопсуздугуна түздөн-түз тийиштүү.

ноштурган учурлар бар. Кандайдыр бир үй-бүлөлүк-кландык формат келип чыгууда. Же «үй-бүлөлүк бизнес» дейли. Тактап айтканда, алар донорлорунун каражаттарын көзөмөлсүз жеке керектөөлөрүнө сарпташууда. Ошол эле учурда аларга кооздоп отчет жазып беришет, ал тургай, балким, алар грант алуучулары эмне менен алектенип жатканын билишпейт. Интернет-блогерлер акча үчүн укмуш сонун отчетторду бергенди гана билишет, а чындыгында алардын материалдарына эч ким ишенбейт.

Кармалгандарды бошотуу талабы менен карапайым калктын ичинен эч бир адамдын чыкпаганы айкын мисал. Эл алар бийликти далилсиз жана жөнсүз каралоо менен өздөрүнө бөлүнгөн каражаттарды кантип иштетип жатканын түшүнүп турат. Балким, дал ошон үчүн кармалгандар өздөрүнө көңүл бурдурууну чечип, мындай өлкө мыйзамдарын бузган кадамга барышкандыр.

— Буга карабастан айрымдар өлкөдө сөз эркиндигине басым салып жатканы, бул коркутуп-үркүтүү аракеттери экени жана сөз эркиндигине чекит коюлганы тууралуу айта башташты. Бул боюнча пикириңизди билдире кетсеңиз.

— Эч кандай коркутуулар жок жана болушу да мүмкүн эмес. Элибизди бир нерсе менен коркута алабызбы? Кыргызстанда сөз эркиндиги болгон, бар жана боло берет. Бир гана нерсе, жалпыга маалымдоо каражаттарынын чөйрөсүн, биринчи кезекте улуттук коопсуздукту жөнгө салган мыйзамдарды сакташыбыз кажет.

Бүгүнкү күндө салттуу журналистика менен атаандашкан социалдык тармактар аркылуу коомдук пикирди калыптандыруу кадыресе көрүнүшкө айланды. Мындай шартта ар бир жаран журналист болобу, блогер болобу, коомго пайда алып келүү ниети менен бирге ар бир тараткан сөзү үчүн жоопкерчиликтүү экенин түшүнүүгө тийиш. Биз сапаттуу журналисттик иликтөөнү колдойбуз. Бирок, блогерлер көпчүлүк учурда фактыларды бурмалоо, «бөйрөктөн шыраак чыгаруу» же манипуляциялоо менен алектенип, коомду адаштырып жатышат. Алардын материалдары божомолдор эмес, фактылар менен ырасталышы зарыл, алар ушак эмес, маалыматтарды камтууга тийиш.

Биз коомдогу көп пикирдүүлүктү колдойбуз, бирок мамлекеттин кыйрашына, атап айтканда, жоопкерчиликсиз эркиндикке каршыбыз. Биздин эркиндигибиз күзөттө туруп, Кыргызстандын кызыкчылыгын коргошу абзел.

Маектешкен Медербек ШЕРМЕТАЛИЕВ,
«Кабар» КУМА, 20-январь

Президенттин жооптору

– Жаңы жыл алдында тышкы карызыбыз өсүп кетиптир деген сөздөр болду. Бул жаатта акыбал кандай? Чочулоого же кабатыр болууга негиз барбы? Карыз алып атабызбы, алсак, кандай максаттарга?

– Мындан ары сырткы карыз алууда эч кандай чочулоого негиз жок, коркунуч да жок. Биринчиден, мурда алынган карыздар өзүн-өзү актаган долбоорлорго колдонулган эмес. Кумга сиңген суудай болуп эле жок болуп кеткен. Түндүк-Түштүк альтернативалык жолуна, Датка-Кемин, Бишкек ЖЭБине алынган карыздар болсо туура алынган. Бизге бул долбоорлор керек болгон. Бирок, эки эсе кымбат болуп калган. Көзөмөл өтө начар болгон, уурдалган. Бул долбоорлор жарым баасына эле бүтмөк. Демек, өзүн-өзү актоо мөөнөтү кыска болмок.

Азыр эми ошол карыздарды төлөө мөөнөтү келип, төлөй баштадык. 2035-жылга чейин мурдагы алынган карыздарыбызды төлөп бүтөбүз. Айрым жарандарыбыз "эки-үч жылда эле төлөп салабыз дебедиңер беле, кана төлөгөнүңөр?" деген сын айтып жатышпайбы. Бардык резервдерибизди топтоп, төлөп салсак болот.

Азыр мамлекетибиздин күч-кубаты жетет. Мурда андай эмес эле, аны жакшы билесиңер.

Бирок, карыз алып жатканда, макулдашууда "Эгер мөөнөтүнөн мурда төлөйбүз десеңер, анда үстөк пайызы алда канча жогору болот" деген шарты бар экен. Ал бизге пайдасыз, ашыкча чыгым болуп калат. Ошол үчүн өз убагында эле төлөп бүтөбүз. Андан коркунуч жок. Себеби бюджетибиз канча эсе көбөйгөнүн көрүп турасыздар. Мурда бюджетибиз алсыз болгондуктан, чындыгында, сырткы карызыбызды кантип төлөйбүз деген коркунуч бар болчу.

Экинчиден, азыркы алып жаткан сырткы карыздарыбыз кайсы долбоорго, кандай шарт менен, кайсы мөөнөттө өзүн-өзү актаарын тактап, "жети өлчөп, бир кесип" анан алып жатабыз.

Бир эле мисал келтирейин. Камбар-Ата-1 ГЭСин курууга карыз алууга даярбыз. Жакында алабыз. Эгер Камбар-Ата-1 ГЭСи бүтсө, өзүн 12-13 жылда эле актайт. Андан кийин Токтогул ГЭСи сыяктуу өмүр бою мамлекетке пайда алып келет.

Ал эми Кытай – Кыргызстан – Өзбекстан темир жолу бизди ойлондуруп турат. Өтө чоң сумма. Бул долбоор өзүн 35-40 жылда актайт.

Бирок, кыргыз мамлекети дүйнөгө чыгууда туюк болбой транзиттик өлкөгө айланабыз. Ошондуктан, бул жол өмүр бою кыргыз элине, мамлекетибизге кызмат кылат.

Бул долбоорду сырттан карыз алуу менен эмес, башкача жол аркылуу ишке ашыруунун жолун издеп жатабыз. Кудай буюрса, бул маселени да чечебиз. Темир жолду курууну жакынкы убакта баштайбыз.

Башка долбоорлорго алынып жаткан сырткы карыздарыбыздан эч кам санабай койсоңуздар болот. Азыр жасалып жаткан ар бир долбоор мамлекеттик бюджетке күч келтирбестен, өзүн-өзү актай турган долбоорлор.

Илгерки алынган карыздар кумга сиңген суудай болуп кетиптир. Же өзүн-өзү актаган эмес, же мамлекетке келтирген пайдасы болгон эмес.

Мындан ары андайга жол бербейбиз. Ар бир долбоорду "жети өлчөп, бир кесебиз". Өзүн-өзү кыска мөөнөттө актабаган долбоорлорду кабыл албайбыз.

Өлкөнүн тышкы карызы, Камбар-Ата-1 ГЭСинин курулушу жана БАДагы суу көйгөйү тууралуу

Илгерки алынган карыздар кумга сиңген суудай болуп кетиптир. Же өзүн-өзү актаган эмес, же мамлекетке келтирген пайдасы болгон эмес.

Мындан ары андайга жол бербейбиз. Ар бир долбоорду "жети өлчөп, бир кесебиз". Өзүн-өзү кыска мөөнөттө актабаган долбоорлорду кабыл албайбыз.

Ошондуктан чочулоого же кабатыр болууга негиз жок. Мындан ары бул теманы кеп кылбай деле койсо болот. Саясатташтыруунун кажети жок.

– Акыркы жылдары сугат суусунун тартыштыгы бизде эле эмес, коңшу өлкөлөрдө да сезилерлик байкалууда. Бизде бул көйгөйдү чечүү үчүн быйыл БСР, БДРлер куруларын билдирген элеңиз. Алар кайсыл аймактарда курулат? Белгилүү болгондой, кошуна мамлекеттер бизден барган сууну сугатка пайдаланышат. "Өзүбүзгө суу жетпей жатса кошуналарга суу бербей эле койсок кантет" дегендер да бар. Анан биз БСР, БДРлерге сууну топтоп алсак, суу агымынын төмөн жагында жайгашкан дарга сугат суусу жетишпей калбайбы?

– Илгерки курулган БСР, БДРлер жакшы каралбай, тазаланбай олтуруп, толуп калган. Ошентип, суу аз топтолуп, сугат мезгилинде суунун жетишсиздиги дыйкандарга дайыма көйгөй жаратып келген. Быйыл баарын тазалап жатабыз. Андан сырткары, өлкө боюнча жаңы БСР, БДРлерди курууга тапшырма бердим.

Бул БСР, БДРлер биринчи кезекте бизден төмөн жайгашкан кошуналар үчүн чоң пайда.

Себеби, биз сугат мезгилинде агып жаткан сууну талашып калып жатабыз. Эгер биз БСР, БДРлерге кыштын күнү алашалбырт болуп агып жаткан сууларды топтоп калсак, жаздан баштап агып жаткан суу толугу менен кошуналарга кирип турат.

Тагыраагы, булга чейинки алып жаткан көлөмдөн көбүрөөк суу алышат. Сугат мезгилинде биздин дыйкандар БСР, БДРлердеги сууну колдонушса, кошуналар агын сууну толук колдонушат.

Өткөндө Бишкектин ичин каптап кеткен сууларды көрдүңөр го. Жогору жакта тосуп алар БСРлер жоктугунан, шардын ичине чейин агып келип, көчөлөрдү каптап жатат.

со, ошончо суу беребиз. Бул – турган иш.

Бир мисал келтирейин. Камбар-Ата-1 ГЭСин куруп баштабадыкпы. Бул ГЭСин суунун пайдасы кошуналарга тиет.

Бизге электр энергиясы гана пайда. Биз Нарын суусунун 1 пайызын гана сугатка же ичүүчү суу катары колдонобуз. 99 пайызы Өзбекстан менен Казакстанга агып кирип кетет.

Эгер Камбар-Ата-1 ГЭСи бүтсө, аны кыштын күнү электр энергия алыш үчүн иштетип, Токтогул ГЭСине чогулган сууну сугат мезгилинде кошуналарга жетишерлик көлөмдө берип турсак болот.

Азыр биз кыштын күнү Токтогул ГЭСин электр энер-

Карыз алып жатканда, макулдашууда «Эгер мөөнөтүнөн мурда төлөйбүз десеңер, анда үстөк пайызы алда канча жогору болот» деген шарты бар экен. Ал бизге пайдасыз, ашыкча чыгым болуп калат. Ошол үчүн өз убагында эле төлөп бүтөбүз. Андан коркунуч жок. Себеби бюджетибиз канча эсе көбөйгөнүн көрүп турасыздар. Мурда бюджетибиз алсыз болгондуктан, чындыгында, сырткы карызыбызды кантип төлөйбүз деген коркунуч бар болчу.

Эгер БСРлерибиз болгондо, ошол суулардын баары топтолуп калмак да. Мындай көрүнүш өлкөбүздүн бардык аймактарында болуп жатат.

Эгер биз кышта ушинтип пайдасыз агып жаткан сууларды сактап калсак, кошуналарга да суу кенен жетмек. Биз келечекте суу талашпай, кыштын күнү пайдасыз агып жаткан сууларды үнөмдөп алуу максатын көздөп жатабыз. Кошуналарга канча суу керек бол-

Эгер Камбар-Ата-1 ГЭСи бүтсө, аны кыштын күнү электр энергия алыш үчүн иштетип, Токтогул ГЭСине чогулган сууну сугат мезгилинде кошуналарга жетишерлик көлөмдө берип турсак болот.

Азыр биз кыштын күнү Токтогул ГЭСин электр энергиясын алыш үчүн иштетебиз дагы, жайдын күнү жабышка туура келип жатат.

Маектешкен Медербек
ШЕРМЕТАЛИЕВ, «Кабар» КУМА,
22-январь

Министрлер Кабинетинге

(Башталышы 1-бетте)

Акылбек ЖАПАРОВ:

“Бул реформа экономикалык өнүгүүбүзгө чоң түрткү болот”

Жергиликтүү өнүктүрүү фонддору боюнча өзгөчө сөз болушу керектигин айткан МинКаб Төрагасы облустардын жана райондордун өнүктүрүү фонддоруна жалпысынан 2,8 млрд. сом келип түшүп, анын 1,7 млрд. сомун жумшалганын билдирди.

“Өнүктүрүү фонддору” деп аты эле айтып тургандай, каражаттар өнүктүрүүгө гана жумшалсын. Юбилей-тойлорго кетти деген сөздөр болбосун! Пайдалуу иштерге жумшалышын контролго алгыла, багыт бергиле. Кыргыз-орус, өзбек, венгер фонддоруна жана кепилдик фондуна сиздерден кандай долбоорлор өтөт, алар кандай формада жазылышы керек, кандай пункттарына көңүл буруу маанилүү – булар боюнча аймактарга ушул күндөрү үйрөтүңүздөр”, – деди ал.

А.Жапаров быйыл 250 миң жумуш орунун түзүү – башкы артыкчылык болушу керектигин билдирди.

“Ар бир ишкердин, инвестордун артынан чуркоо керек. Эмгек ресурстарына болгон мамилебизди түп-тамырынан бери кайра карап чыгуу учуру келди. Биздин динамикалуу экономикабыз жумушчу колдорго муктаж, жетишпейт жатат. ЖОЖдордун алдында квалификацияны жогорулатуучу жана кесиптик-техникалык курстарды ачуу зарыл. 16 жаштан 60 жашка чейин бардык каалоочулар жаңы квалификацияларга ээ болушу керек”, – деди А.Жапаров.

Белгилей кетсек, жыйынга аймактардагы жогорку окуу жайлардын ректорлору да чакырылган, алар облусту өнүктүрүү боюнча маалымат берүүдө.

Мындан тышкары, Төрага республикалык бюджеттин жана жергиликтүү бюджеттердин аткарылышын мындан ары дагы жакшыртуу үчүн аймактарда өндүрүш ишканаларын жандантуу, ошондой эле Салык кызматына жетиштүү деңгээлде ККМ менен камсыз кылууну тапшырды.

Жер мунапысынын алкагындагы иштер – бул Президенттин тапшырмасы экенин эске салган МинКаб Төрагасы бул багытта 140 миңден ашык арыз келип түшкөнүн анын 50%ы канааттандырылганын билдирди.

“Акимдин орун басарлары, комиссия башчылары, негизи эле бардык тиешелүү кызматкерлердин бири да коррупцияга аралашпасын жана келип түшкөн арыздарды тезинен карап, чечип берип ту-

рушсун. Ал эми айдоо жерлерине токтолсом, 42 миң 567 гектар жер айдалбай калды. Көйгөй – сугат суу. Бул максатта ирригацияга былтыр 1 млрд., быйыл 2,2 млрд. сом карап жатабыз. Сиздер тараптан да алгылыктуу иштер болушу керек”, – деди ал.

А.Жапаров документтер менен иштөө иштерине да токтолуп жатып, элдин берген баасы баарынан жогору тураарын билдирди.

“Кызматкерлерге карата коомдогу нааразычылыктарда өлкөдө киргизилип жаткан санариптик системалардын иштеши маанилүү. Маселен, “Инфодокс” электрондук документ жүгүртүү системасы боюнча ишин жакшы көрсөтө албаган райондорду белгилеп кетсем Ала-Бука, Жайыл, Алай, Аламүдүн, Ак-Талаа райондорунда мөөнөтү өтүп кеткен документтер көп. Системага толук кирбегендиктен, элге мамлекеттик кызмат көрсөтүүдө нааразылыктар жара-

лат. Ошондуктан акимдердин ишин баалоодо буга да көңүл буруңуздар”, – деди А.Жапаров.

Алдыда амбициялуу көп иштер турганын айткан МинКаб Төрагасы биринчи кезекте адам капиталы күчтүү болушу керектигин, айрыкча ар бир жетекчи билбегенин сурап, билгенин башкаларга үйрөтүү жолунда болушу керектигин билдирди.

“Региондогу элге мамлекетибиздеги жасалып жаткан иштерди, Президентибиздин жетишкендиктерин, пландарыбызды жакшылап жеткириңиздер. Ар бириңердин артыңарда элибиздин тагдыры жана келечеги турат”, – деп сөзүн жыйынтыктады Акылбек Жапаров.

Белгилей кетсек, жергиликтүү мамлекеттик органдардын жетекчилери үстүбүздөгү жылдын 22-26-январь күндөрү аткарылган иштер, алдыдагы пландар боюнча маалымат берүүдөн тышкары окуу семинарларга катышмакчы.

Активдерди башкарууну үйрөнөбүз

Кечээ Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин Төрагасы - Кыргыз Республикасынын Президентинин администрациясынын жетекчиси Акылбек Жапаров Инвестициялык фонддун корпоративдик стратегия боюнча башкы директорунун орун басары Мариус Дэн баштаган Franklin Templeton компаниясынын өкүлдөрү менен жолукту.

Жолугушуунун жүрүшүндө активдерди башкарган компаниянын ишмердүүлүгү боюнча презентация жасалды. Тараптар кызматташуунун актуалдуу маселелерин, анын ичинде өлкөгө инвестиция тартуу, мамлекеттик компанияларды башкарууда реформаларды жүргүзүү, корпоративдик башкарууну жакшыртуу, ошондой эле компаниянын Бишкек шаарында өкүлчүлүгүн ачуу мүмкүнчүлүгүн талкуулашты.

Мыйзам

Соцфонддун бюджетти да профицит менен бекитилди

Кыргыз Республикасынын Президенти Садыр Жапаров “Кыргыз Республикасынын Социалдык фондунун 2024-жылга жана 2025-2026-жылдардын пландык мезгилине бюджетти жөнүндө” Кыргыз Республикасынын мыйзамына кол койду.

Мыйзам 2023-жылдын 21-декабрында Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши тарабынан кабыл алынган.

Мыйзамдын максаты Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык камсыздандырылган адамдардын мамлекеттик социалдык камсыздандырууга болгон укугун камсыздоо болуп саналат.

Мыйзамда өлкөнүн Социалдык фондунун 2024-жылга бюджетти кирешелер боюнча 106 982 454,9 миң сом суммасында жана чыгашалар боюнча 105 323 406,5 миң сом суммасында бекитилери каралган.

Мында Социалдык фонддун 2024-жылга бюджетинин профицити 1 659 048,4 миң сом суммасында белгиленүүдө.

Мыйзам 2024-жылдын 1-январынан тартип күчүнө кирет.

Парламентте

Спортчуларга колдоо

Кечээ «Элдик» депутаттык тобунун лидери, депутат Акылбек Түмөнбаев Ысык-Көл футбол лигасынын 14-сезонунун жеңүүчүлөрүнө Жогорку Кеңештин Ардак грамоталарын жана Ыраазычылык каттарын тапшырды.

Эскерте кетсек, 17-февралда 15-сезондук оюндар башталат. Жеңүүчүлөргө демөөрчүлөр тарабынан кубок, медаль, диплом, акчалай сыйлыктар жана эс алуу жайларына сертификаттар, ал эми мыкты оюнчуларга акчалай сыйлык менен кошо белектер тапшырылды.

Билим, тарбия бергендерге көңүл бурулуп

Ушул эле күнү депутат Миргүл Темирбаева Лейлек районунун Раззаков шаарындагы райондук маданият үйүндө райондун аймагындагы 70ке чукул орто мектептердин директорлору, 50дөн ашуун бала бакчалардын башчылары жана райондун 100гө жакын мугалимдери менен жолугушту.

Жолугушууга билим берүү жана илим министри Д.Кендибаева, Президенттин облустагы ыйгарым укуктуу өкүлүнүн орун басары Ж.Исаков, ж.б. жетекчилер катышты.

Жолугушуунун жүрүшүндө депутат Миргүл Темирбаева райондун мектептеринин жана бала бакчаларынын көйгөйлөрүнө токтолуп, жыйынга катышкан мугалимдердин жана тарбиячылардын суроо-талаптарын түздөн-түз билим берүү жана илим министрине узатып, алыскы Лейлек районунун мугалимдеринин жана тарбиячыларынын көйгөйлөрүн чечүүнү талап кылды. Ошондой эле, депутаттын демилгеси менен «Жаш-Тилек»

жана «Маданият» орто мектептери заманбап компьютердик жабдуулар менен камсыз болушту.

Т.ИСХАКОВ

Камбар-Ата-1 ГЭСин тез арада куруу керек

Энергетика тармагынын эксперти Бекбоо Маматбековдун билдиргенине караганда, Камбар-Ата-1 ГЭСин кредиттик каражаттар менен тез арада куруу керек.

Анткени, бул долбоор ишке ашырылса, өлкөнүн электр энергиясынын муктаждыгын толук камсыздай алууга күчү жетет. Ал Президент С.Жапаровдун: “Камбар-Ата-1 ГЭСинин курулушуна кредит алууга даярбыз. Биз жакында бул каражатты алабыз. Бул долбоор 12-13 жылда өзүн толук актай алат. Ошондон кийин ал Токтогул ГЭСи сыяктуу эле көптөгөн жылдар бою мамлекетке пайдасын тийгизет”, — деген сөзүн келтирди.

Маматбеков мамлекет башчынын позициясын туура деп эсептейт. “Ал курулуп иштей баштаса, Кыргызстандын электр энергиясын экспорттоосуна мүмкүнчүлүк ачылат. Өлкөдө электр энергиясына талап өсүп жаткандыктан, кубаттуулукка карата жыл сайын тартыштык жаралууда. Аны ишке ашыруу менен бир нече көйгөйлөрдү четтетүүгө болот. Мисалы, сугат суу маселесин жана электр энергиясынын тартыштыгын жое алабыз. Андан тышкары, энергияны жогорку баада сатууга шарт түзүлөт.

Бүгүнкү күндө «CASA-1000» эл аралык долбоору курулуп жатат. Ал аркылуу Афганистан менен Пакистанга электр энергияны сатууга жол ачылат. Ошондой эле Кытай Кыргызстандан электр энергиясын сатып алууга кызыкдар болууда. Ушундан алганда бул долбоор өзүнө коротулган каражатты бат эле актоого жөндөмдүү деп эсептейм”, — деди эксперт.

Социалдык товарлардын баалары көтөрүлбөйт

Экономика жана коммерция министрлиги эл кеңири керектөөчү товарларга, социалдык маанидеги товарларга жана кызмат көрсөтүүлөргө карата баалардын негизсиз өсүүсүнө жол бербөөчү иш-чараларды өткөрүүнү быйыл да улантат.

Бул тууралуу экономика министри Д.Амангелдиев билдирди. Анын айтымында, Мамлекеттик матрезервдер фондунда социалдык маанидеги товарлардын запасы жетиштүү. “Өткөн жылы кумшекердин баасын жогорулатууга аракет кылган ортомчулардын аракети не бөгөт коюлган. Алдамчылык кылган ишкерлер кошуна өлкөлөрдө кумшекер тартыш болуп жаткандыгы боюнча жалган маалымат таратышкан болчу. Быйыл да азык-түлүктүн бул түрүнө тартыштык болбойт. Мисалы, ун өндүрүүчү компаниялар менен келишимибиз бар. Себеби, кант өндүрүү тармагына колдоо көрсөтүлөт. Май жана тоют компоненттерине карата КНС төмөндөтүлгөн”, — деп билдирди министр.

Өткөн жылы социалдык товарлардын бир нечеси КНС салыгынан бошотулган. Андан бюджетке 60 млрд. сом түшпөй калды. Бирок, бул каражаттар ар бир керектөөчү өз кирешесинин 15 пайызын сактап калууга өбөлгө түзгөнүн эсептөөлөр аныктаган.

Өлкө экономикасы өсүү жолуна түштү

Министр Д.Амангелдиевдин билдиргенине караганда, 2023-

жылдын жыйынтыгы менен ИДПнын көлөмү ар бир жаранга карата 2 000 долларга жакындады.

Ал: “Менин оюмча 1700 долларга салыштырмалуу бул жаман көрсөткүч эмес. 2022-2023-жылдын жыйынтыгы менен өлкөнүн ИДПсы динамикалык өсүштү көрсөтүүгө өттү”, — деп билдирди.

Ал эми көмүскө экономиканын көлөмү 70-80 пайызды түзгөн. Мындай кырдаалдын жаралуусуна ишкерлер өз кирешелерин ачыктабаганы себеп болуп, ал автоматтык түрдө “көмүскө” экономиканын категориясына кирип жатат.

Өлкөгө каторулган жана чыгарылган каражаттар

Өткөн жылдын январынан ноябрь айына чейин Кыргызстанга акча каражаттарын которуулардын суммасы 1.8 млрд. долларды түздү.

Улуттук статистикалык комитеттин маалыматына таянсак, ушул мезгил ичинде кыргызстандыктар башка өлкөлөргө 423 млн. доллар которушкан. Ал эми которулуп келген каражаттардын дээрлик көбү Россияга тиешелүү болуп, ал 1.66 млрд. долларды түзгөн. Ошол эле учурда Кыргызстандан Россияга 350 млн. доллар которулган. Ал эми башка мамлекеттерден өлкөгө 140 млн. доллардан ашык каражат келсе, ошол эле мамлекеттерге 67 млн. доллар кайрадан чыгып кеткени маалымдалды.

Тигүү өнөр жай кызматташтыгы

Россия менен Кыргызстандын 50дөн ашык текстиль жана тигүү өнөр жай компанияларынын өкүлдөрүнө Россиялык-кыргызстандык контакт биржасынын алкагында жолугушуусу уюштурулду.

Жолугушуунун жыйынтыгы менен 5 келишимге кол коюлган. Анда кездемелер менен фурнитуралардын үлгүлөрүн жеткирүү, кийимдерди тигүү жана кызмат көрсөтүү, биргелешкен бренддерди жана коллекцияларды иштеп чыгуу, өнүктүрүү боюнча сүйлөшүлгөн.

“Санкциялардын жана өндүрүш чынжырчаларынын өзгөрүлүү шартында биздин чакан жана орто бизнес-ти кооперациялык жаңы байланыштарга ыңгайлаштырып жардам берүү өтө маанилүү. Анткени, биздин чакан жана орто бизнес тармактары кийим-кече өнүрүшү үчүн жаңы өнөктөштөрдү

активдүү издеп жатышат. Ошол эле учурда россиялык ишканаларга жеткирүүчү болууга кызыктар болгон башка мамлекеттердин компаниялары да бар. Ошондуктан биржалык байланыштарды өткөрүү менен биз үчүнчү өлкөлөрдүн компаниялары менен жаңы келишимдерди түзүүгө мүмкүнчүлүк түзүп беребиз”, — дейт Чакан жана орто ишкерлер корпорациясынын башкы директору А.Исаев.

Ошондой эле Кыргызстандын “Malidee” тигүү ишканасы Россиянын “Мода СНГ” компаниясы менен өз ара келишим түздү. Алар биргелешип баш кийимдерди, аксесуарларды тигүү менен бирге, кийим-

дердин коллекцияларын, бренддерин иштеп чыгышат.

Чекене жана дүң соода

Кыргызстанда 2023-жылы чекене жана дүң соода жүргүзүүнүн көлөмү 28.6 пайызга өсүп, 1 трлн. 287 млрд. сомдон ашкан.

Бул тууралуу Улуттук статистикалык комитет билдирүүдө. Өткөн жылы дүң сооданын көлөмү 562.5 млрд. сомду түздү. Ал эми чекене соода 544 млрд. сомдон ашкан. Мотор майынын соодасы 130 млрд. сомдон ашып, автомашина жана мотоциклдер менен соода жүргүзүү 45 млрд. сомго жеткен. Ошол эле учурда автомобилдер рыногунда 2022-жылдагыга салыштырмалуу дээрлик 1,5 эсеге өсүү байкалды.

Өткөн жылы Кыргызстандын аймагындагы мейманканалар менен ресторандардын тейлөөлөрүнөн түшкөн каражат 41 млрд. сомдон ашып, бул 2022-жылдагыга салыштырмалуу 23.5 пайызга жогорулаган.

Өлкөгө жашоо минимуму 7,6 миң сомду түздү

Улуттук статистика комитеттин маалыматына караганда, 2023-жылы Кыргызстанда жашоо минимуму 7 миң 681,54 сомду түздү.

Бул өткөн жылдын 3-кварталынын деңгээлинен 75 сомго жана 2022-жылга караганда 503,22 сомго жогору. Жашоо минимумунун структурасынын 65 пайызын азык-түлүк продукциялары түзөт. Эмгекке жарамдуу калктын жашоо минимуму 8 миң 579,26 сомду, пенсионерлердики 6 миң 816,47 сомду, балдардыкы 6 миң 544,88 сомду түздү. Жашоо минимумунун эң жогорку деңгээли 7 миң 931,77 сом болуп Жалал-Абадда, 7 миң 901,14 сом болуп Бишкекте жана эң төмөнү 7 миң 129,69 сом болуп, Талас облусунда катталды.

Айыл чарба азыктарынын импорту жана экспорту

Өткөн жылы айыл чарба продукцияларынын экспорту жана импортуна карата тиешелүү структуралардын маалыматы боюнча төмөнкүдөй тенденция байкалган.

73 905 ири мүйүздүү мал, 16 540 майда жандыктар, 4 996 жылкы, 471133 даана ири мүйүздүү малдын териси, 45 910,2 тонна сүт азыктары, 867,6 тонна колбаса, 5 556,4 тонна балык, 439 тонна бал ЕАЭБге жана үчүнчү өлкөлөргө чыгарылган.

Ал эми импортту алсак, 26 292 ири мүйүздүү мал, 940 майда жандыктар, 7 311 жылкы, 104 400 даана ири мүйүздүү малдын териси, 8 248,3 тонна балык, балык азыктары, 65 85,9 тонна тоок эти, 192 млн. 644 780 даана жумуртка, 14 752,7 тонна сүт азыктары, 50 21 тонна жаныбарлардын жана тооктун жемдери, 12 941,5 тонна балык жеми сатып келинген.

Энергетикадагы жаңылануулар

Энергетика министри Т.Ибраев “Кыргызстандын улуттук электр түйүндөрү” ишканасынын Жалал-Абаддагы бөлүмүнүн иши менен таанышып, андан соң Таш-Көмүр РЭСи жана Базар-Коргондогу темир-бетон цехине барды.

Жалал-Абаддагы электр түйүндөрү ишканасына ири көлөмдөгү техникалар сатып алынган, алар аркылуу авариялык өчүрүүлөр кыскарышына өбөлгө түзүлөт. Министр мындагы жаңы окуу корпустары, электр жабдууларынын кампаларынын жана диспетчердик түйүндүн абалын көрдү. Бул жердеги ар бир жумушчу техникалык коопсуздук инструкциясы боюнча окуудан өткөрүлөт.

1983-жылы курулгандан бери реконструкциялоодон өтпөгөн Таш-Көмүр РЭСинин имараты толук ремонттолгон. Бул объект 2023-жылдын капиталдык курулушуна кирген болчу. Имарат өткөн жылдын аягында пайдаланууга берилген. Ал эми Базар-Коргондогу темир-бетон ишканасынын тирөөчтөрү, мамылары электр энергиясын өчүрүүсүз колдонууга өбөлгө түзөт. Андан тышкары, жылдын аягына чейин мындагы имараттын чатырын оңдоо адистерге тапшырылды.

Аткезчилик товар кармалды

Мамлекеттик бажы кызматынын аткезчиликке жана бажы эрежелерин бузууга каршы күрөшүү боюнча “Түштүк-Батыш” бөлүмүнүн кызматкерлери “лом жез” товарларын мыйзамсыз ташып бара жаткандарды аныктады.

Легалсыз жүк коштомо кагаздарсыз, ЕАЭБдин аймагындагы бажы мыйзамдарын тастыктаган документтерсиз Ош облусунун Ноокат районунун территориясынан өтүп баратканда кармалды. К.Мавлянкулов, М.Шабданбеков аттуу кыргызстандык жарандардын Mercedes Benz Sprinter 515, ошондой эле Mercedes Benz Sprinter 413 үлгүсүндөгү автоунааларын текшерге келгенде салмагы 5529 кг болгон товар табылды. Товардын орточо баасы 2 млн. 953 миң 200 сомду түздү.

Кармалган жүк боюнча материалдар облустук прокуратурага иликтөө үчүн жөнөтүлдү.

Назира АЛИЕВА

“Жылгаякка келгендер дөңгөлөк чанабызга таң калып жатышат”

Өлкөбүздөгү жумушсуздуктан улам акыркы жылдарда элеттеги жаштар, орто жаштагылардын көбү чет өлкөлөргө чыгып кетип жатканы жашыруун эмес. Айрыкча, сыртка кетүүгө кам ургандардан “Кыргызстанда эч кандай келечек жок” гегенди укканда жүрөк сыйрылат. Бирок, ошол эле мезгилде эки тоонун башын эңсөбөй, өзү туулуп өскөн айылда аракет кылып, жоктон бар кылууну көздөгөн мекендештерибизди көргөндө ичин жылыт. Ошондой адамдардын бири, быйыл Нарын районунун Алыш айылына “Ак-Терек” кышкы эс алуу жайын ачкан Камчыбек МАМБЕТОВду сөзгө тарттык.

Мелис СОВЕТ уулу,
“Кыргыз Туусу”

– Сиз жакында эле Нарын районунун эли үчүн талапка жооп берген жакшы жылгаяк ачып-тырсыз. Муну ачууга эмне себеп болду?

– Мындан үч жыл мурун айылдаш байкем экөөбүз чакан жылгаяк жасабайлыбы деп сүйлөшүп калдык. Интернеттен карасак Астанада 15 сотых жерге эле “Русская горка” деген аталышта сонун эс алуучу жайды куруп коюшуптур. Анан жылгаяк жасоого жер издеп, айылдан үч чакырым алыстыктагы Салкын-Төр эс алуу жайынан ылайыктуу жер таптык. Интернеттеги жасалма жылгаяктарга окшоштуруп өзүбүздөгү тал, теректер менен жылгаяктын дөбөчөсүн жасадык. Ага балдар төмөн карай күүлөнүп түшүүчү жантайма менен жылгаякты уладык. Ошентип элди “КаМАЗ” автоунаасынын дөңгөлөгүнүн баллондору менен жылгаяк тептирип, бир аз киреше таба баштадык. Ошол кезде жылгаяктын жанына кытай боз үйүн тигип, ичин меш менен жылытып, келген кеткендерге ысык чай, кофе берчүбүз. Боз үйдүн ичи тардык кылып, кээде меш түтөп эс алуучулар жагымсыз абалда калышчу. Ошонун баарын ойлоп отуруп быйыл мен жаңы жылгаяктын дөбөчөсүн темирден жасатып, Жаңы жыл алдында ушул “Ак-Терек” эс алуучу жайын ачтым. Жылгаяктын жанына темир контейнерлерден эс алуучулар кенен отуруп кофе, чай иче турган ашкана да курдурттым. Ашкананын ичи жарык, жылуу. Кудайга шүгүр акырындап эс алуучулар саны көбөйүп келе жатат.

– Жылгаяк, лыжа тебүүдө колу-бутун кокустатып алгандар көп. Ушул жагын эске алдыңыздарбы?

– Ооба, жогоруда айткандай мурда баллондор менен тептиргенде андай

кооптуулуктар бар болчу. Ошол жагын ойлоп айылдаш байкем экөөбүз жеңил унаалардын дөңгөлөктөрүнүн (шина) бир капталына желим түтүктөрдү бекитип, экинчи капталын тордоп, жылгаяк тепкенге ыңгайлуу, коопсуз чаналарды жасаганбыз. Мындай чаналар жылгаяк тебүүчү атайын баллондорго, темир чаналарга караганда алда канча коопсуз, жеңил жана жумшак. Бир чанага эки адам отуруп жылгаяк тепсе болот. Келгендер ушул дөңгөлөк чанабызга абдан кызыгып, таң калып жатышат.

Экотехинспекциясынан, Өзгөчө кырдаалдар министрлигинен адистер келишип атайын көрсөтмөлөрдү да берип кетишкен. Учурда ошол талаптарга

ылайык иштеп жатабыз. Кудайга шүгүр, азырынча эч кандай кырсык, жаракат алуулар боло элек.

– Бул бизнести баштагыныңызга саналуу эле күн болуптур. Эс алуучулар агымы кандай болуп жатат? Жылгаяк тебүү акысы саатына канча сом?

– Негизи Кеңеш, Дөбөлү, Алыш айылдары тескей тарапта болгондуктан туристтик шартка ылайыктуу. Анын үстүнө биздин айыл Нарын шаарынан 10 километр гана алыстыкта жайгашкан. Ошол себептен жакынкы айылдардан, Нарын шаарынан келип жылгаяк тээп жатышат. Алыскы Ат-Башы, Ак-Талаа райондорун-

да да мындай жылгаяк курула элек болгондуктан ал жактан да атайын келип эс алып кеткендер бар. Бишкектен келе жаткандар, шаарга бара жаткандар да кызыгып жылгаяк тээп кетишет. Айрыкча, Жаңы жылдан кийинки каникулда элдин агымы жакшы болду.

– Келечекте муну өркүндөтүү планыңыз барбы?

– Келерки жылы буюрса чоңдордун тилкесин өзүнчө, балдардын тилкесин өзүнчө кылып эки башка жылгаяк кылабы деген ойлор бар. Азыркы жылгаяк турган жер өзүбүздүн дыйкан чарбага бөлүнгөн үлүш жер болчу. Ал 25 сотых жерден жылыга болгону 40-45 түк чөп алабыз. Буга караганда кышкы эс алуучу жайды уюштурсак алда канча кирешелүү болгудай.

– Киреше демекчи, бир чакан ишкана ачылары менен бизде салык кызматы сыяктуу мекемелер жетип барышчу эле...

– Ал жагын да ойлонуштурганбыз. Баары мыйзамдуу болсун деп патент алып, мамлекетке айына 1500 сом төлөп жатабыз. Менимче, элге кызмат көрсөтүү менен киреше таап жаткан соң ар бир ишкананын мамлекетке да пайдасы тийиши керек.

– Жылгаяктын узундугу канча, эңкейиши канча градус жана дөбөчөсүнүн бийиктиги канча метр?

– Эл тепкич менен чыга турган дөбөчөнүн бийиктиги 5 метр, жылгаяктын узундугу болсо 200 метр. Жылгаяк өтө тик болгондуктан чана жылгаяктын этегиндеги жайыкка барганда өзү эле токтойт. Ал жерден адамдар дөбөчөгө кайра кыйналбай эле басып бара алышат. Жакынкы сарайдан атайын электр линиясын тартып

келип, жылгаякты жарыктандырып, кооздоп койгонбуз. Күндүз ата-энелер балдарын ойнотушса, кечкисин жаштар, мекеме жамааттары келип эс алып кетип жатышат.

– Сыр болбосо ушул жылгаякты курууга канча каражат жумшадыңыз? Бул бизнес өзүн өзү актагыдайбы?

– Бул жылгаякка жалпы 200 миң сом салдым. Буюрса, бул ишибиз жакшы болот деген ойдо турам. Нарында, өзүңүздөр билгендей, кыш узак. Нарын шаарындагы кабаттуу үйдө жашагандар, айыл тургундары деле зериккенде келип турушса керек деген жакшы үмүт бар.

Министрлер Кабинети кытай электромобилдерин ташып келүүдө бажы төлөмдөрүнө жеңилдетилген мүмкүнчүлүк бергенден кийин кытай унаасын ташып келүү көбөйүп, жарандар аларга жигердүү буйрутма берип, төлөмдөрдү жүргүзүп баштады. Буга чейин корейлик унаалар активдүү сатылып алынса, бүгүнкү күндө алар кытайлар менен атаандаша албай калды. Азыр кытай маркасындагы бензин унаалары да суроо-талапка ээ болуп, бул машиналарга суроо-талап абдан өстү.

Кенже ОСМОНАЛИЕВА,
“Кыргыз Туусу”

Кытай бренддери кыйырын кеңейтишүүдө

2023-жылдын 9 айында Кыргызстанга автоунаалардын импорту дээрлик беш эсе көбөйүп, 122458 унааны түздү. 2022-жылдын ушул эле мезгилинде болгону 25279 унаа болгон. Кытайдан Кыргызстанга келген унаалардын баасынын жалпы суммасы 1,5 миллиард доллардан ашып, биздин өлкөнүн жалпы соода жүгүртүүсүнүн дээрлик 14%ын ээлеген.

Кытай бүгүнкү күндө унаа тетиктеринин толук линиясын чыгарууга да жөндөмдүү. Кытайда 6300дөн ашык автоунаа ишканалары бар. Алардын негизгилери – FAW, SAIC жана Dongfeng. 2009-жылдан бери Кытай расмий түрдө дүйнөдөгү эң ири унаа өндүрүүчү катары таанылган. Ал жыл сайын Америка Кошмо Штаттары менен Японияны кошкондон же Евробиримдиктин бардык өлкөлөрүн бирге алганга караганда көп машина чыгарат. Орто эсеп менен күн сайын конвейерден 74000 машина чыгат.

Азыр КМШ өлкөлөрүнүн баары Кытайга бурулуп, Кыргызстандын унаа рыногу да Кытайдан келген унааларга толду. Өткөн жылдын аягынан тарта унаа рыногунда Кытайдын автомобиль өнөр жайынын продукцияларынын модасы пайда болду. Кытай унаалары Европандан келген унааларга караганда бир топ арзан. Ошол эле учурда кытайлык унаа айдап жаткандар сапаты жагынан европалык унаалардан эч кандай кем калышпай турганын айтышат.

Кытай көптөн бери кеңири аудиторияга арналган эконом-класстагы автоунааларды чыгаруу менен алектенсе, бүгүнкү күндө премиум-класстагы моделдер конвейерден биринин артынан бири чыгып жатат. Кыргызстанга автоунаа импортунун жалпы агымынын ичинен болжол менен 10%ы премиум (Lotus, HiPhi) болуп саналат. Популярдуулук жагынан алар Мерседес жана BMW сыяктуу түптөлгөн дүйнөлүк бренддерге атаандашууга даяр. Демек, буга чейин унаалар Европандан, жаңылары Германиядан, Литвадан экинчилик базардан айдалып, премиум класстагы автоунаалар БАЭден заказ кылынса, бүгүнкү күндө коңшу Кытай бул суроо-талапты канааттандырууга даяр. Кытайдан Кыргызстанга алынып келинген бардык унаалардын дээрлик 50%ы бензин менен жүрөт, дагы 35%ы плагиндер (гибрид) жана 15% электромобилдер.

Премиум сегменттен алар гибридин жолун жолдоочу Li Auto (Lixiang) L7-L9, Voyah Free сыяктуу машиналарды чыгарышат (аларда генератордун ролун аткарган кыймылдаткычы бар, бирок унаа аккумулятордон иштейт). Бул унаалар Кыргызстанда да чоң суроо-талапка ээ.

Кытай бул тармакта жаңы рекорд коюп, ноябрда ал 2 миллион 935 миң автоунаа сатып, автомобиль сатуу жаатында дүйнөлүк рыноктун үчтөн бир бөлүгүн ээлеп, тарыхта биринчи жолу жаңы электромобиль унаалардын сатылган саны 1 миллион 30 миң автоунааны түздү.

Дүйнө рыногун багындырган кытай унаалары

Америка Кошмо Штаттарында 2023-жылдын ноябрь айында 1 миллион 277 миң электромобиль унаасы сатылып, бул бир жыл мурунку караганда дээрлик 9%га көп. Батыш Европа өлкөлөрүндөгү көлөм бир аз азыраак болуп, 1 105 000 автоунаа сатылган. Чыгыш Европада өсүш олуттуураак болуп, жүгүртүү 359,1 миң автоунааны түзгөн.

Башка ири унаа рынокторунан Түштүк Америка (235,4 миң унаа), Япония (408,1 миң унаа), Түштүк Корея (157,6 миң унаа) жана Канада (137,7 миң унаа) кытай автомобилдерин сатып алышкан.

Орусиядагы кытай унаа рыногу

Европанын Орусияга салган санкциясынан улам бош калган автоунаа рыногу кытайлык унаалар менен толтурулду. 2023-жылдын 10 айында Орусияга 889400 жеңил унаа импорттолгон. Жаңы импорттолгон унаалардын эң популярдуу бренддери кытайлык Chery (23%), Changan (10%), Omoda (9%), Geely (8%) жана Exeed (7%). Импорттолгон эски унаалардын ичинен эң активдүү сатылып алынган Toyota (27,4%) деп таанылды.

Бул кытайлык компаниялардын орус рыногуна биринчи жолу кирип жатканы эмес, божомолдор боюнча келечекте кытайлык өндүрүүчүлөр орусиялык унаа рыногун 90%га чейин ээлейт. Жагымдуу көрүнүшүнө жана баасына карабастан, кытай унааларынын олуттуу кемчилиги - оңдоодогу кыйынчылыктар. Орусиялык эксперттер жакшы запастык тетиктердин каталогдорунун жоктугун айтышат.

«Кытайдын унаасын оңдоо кымбатыраак. Тетиктери жок, аларга буйрутма кылуу кыйын. Эгер буйрутма кылсаңыз, аларды жеткирүү үчүн көп убакыт талап кылынат жана сиз ала турган нерсе сизге керектүү эмес болуп калышы мүмкүн» дешет.

Дагы бир көйгөй – компоненттердин стандартташтырылбагандыгы. КЭРден айырмаланып, европалык же жапондук өндүрүүчүлөр биригүү принцибин катуу карманып, бир эле бөлүктү дүйнө жүзү боюнча ондогон заводдор чыгарып, ал

ар дайым өндүрүүчүнүн талаптарына жооп берет.

Таржымалы кыска болсо да, дымагы чоң

Батыш жана жапон унаа компаниялары өткөн кылымдын орто ченинде, ал тургай өткөн кылымга чейин пайда болгон. Алар дүйнөдөгү унаа өнөр жайына из салышып, жаңы технологияларды иштеп чыгышты, өзгөртүштү, өркүндөтүштү. Кээ бир кытайлык унаа компанияларынын ондогон жылдык тарыхы бар экенине карабастан, алардын жолу таптакыр башка.

Кытайда унаа өнөр жайынын өсүшү өлкөнүн экономикасынын өнүгүшү менен түздөн-түз байланышта. Кээ бир компаниялар эскирген жапон жана европалык моделдерди чогултуу менен баштаса, айрымдары эч кандай лицензиясы жок чогултушкан.

2018-жылы Кытайда лицензиясыз чет элдик үлгүлөрдү чыгарууга тыюу салган мыйзамдар жок болчу. Жергиликтүү өндүрүүчүлөр муну ийгиликтүү колдонушуп, европалык, америкалык, корейлик жана жапондук моделдерди жасалма жасоодон тартынышкан эмес. Өлкөнүн жолдорунда Cayennes, X-Fifths жана башка моделдердин көчүрмөлөрү көп кездешкен. 2016-жылы Jaguar Land Rover компаниясы тарабынан Пекиндиң Чаоян райондук сотуна Landwind компаниясына Range Rover Evoqueten ачык көчүрүлгөн X7 кроссовери үчүн доо арыз түшкөн. Үч жылдан кийин сот британиялыктардын пайдасына аяктап, бул биринчи жолу жергиликтүү сот тарабынан чет элдик компанияга колдоо көрсөткөн иш болгон.

Бирок, дүйнөлүк аренага чыккан ири кытайлык өндүрүүчүлөр мындан ары плагиат менен эмес, жалпы кабыл алынган эрежеге ылайык бизнес курууну үйрөнүштү. Акыркы он жылдыктагы эң жогорку деңгээлдеги окуя 2010-жылы Volvo Cars компаниясынын кытайлык Zhejiang Geely холдингине кириши болду. Келишим эки компанияга тең пайда алып келип, унаа сатууну максималдык түрдө көбөйтө алышты. Бүгүнкү күндө Zhejiang Geely холдингинде шведдер менен биргеликте түзүлгөн Lotus, Proton жана Lynk & Co бренддери, Smart брендинин үлүшү жана дүйнө жүзү боюнча он илимий-техникалык борборлору бар.

Сапатка басым жасалууда

Кытай концерндери кыймылдаткычтарды, редукторлорду жана платформаларды өздөрүн жакшы далилдеген компаниялардан сатып алышат. Кытайлык унаа өндүрүүчүлөргө Mercedes-Benz, Lexus, Jaguar жана башка премиум класстагы компаниялардын кардарларын тартуу үчүн арзан баа жана технология жетишсиз эле. Бир нече жыл ичинде Кытай унаа өндүрүшү сапаты, жабдуулары жана дизайны боюнча олуттуу жакшырды. Европа жана жапон компаниялары муундун алмашышы менен унаага жок дегенде бир аз өзгөртүүлөрдү киргизүү үчүн бир нече жыл талап кылса, кытайлар жылына эки жолу жаңыртып туруу мүмкүнчүлүгүн жаратышты.

Мындан тышкары, алар жарнама компанияларына жигердүү инвестиция салып, дилердик тармагын өнүктүрүп, узартылган кепилдиктерди сунушташты. Албетте, бул аракеттер сатуунун өсүшүнө жакшы таасирин тийгизди.

2021-жылы бюджеттик сегменттеги кытай унаалары дээрлик корейлик жана европалык атаандаштарынан кем калышчу эмес. Мисалы, Haval Jolion жана Chery Tiggo 4 кроссоверлери, көптөгөн эксперттердин пикири боюнча, Hyundai Creta же Renault Kaptur сыяктуу бестселлерлерден жогору болгон. Ошол эле жылдын аягында Haval, Chery, Geely жана Changan эң көп сатылган 30 бренддин катарына кирди.

Кытайлык компаниялар россиялык өнөктөштөрдүн колдоосуна ээ болуп, рынокко активдүү кирүүнү улантышууда. Москвадагы мурдагы «Рено» заводунда азыр «Москвич 3» деп аталган JAC JS4 бюджеттик кроссоверди жыйноо иштери жүрүп жатат. Буга чейин Kia унааларын чогулткан Калининграддагы «Автотор» ишканасы азыр кытайлык Kaiyi E5 седанын, ошондой эле X3 жана X3 Pro кроссоверлерин чыгарууну өздөштүргөн. Haval Тула облусундагы өзүнүн заводунда жаңы Tank маркасындагы эки жол тандабас унаасын локалдаштыруу мүмкүнчүлүгүн карап жатат. Быйыл Chery, Omoda жана Exeed компанияларынын көптөгөн бет ачарлары өтөт. Jetour, Hongqi жана башка көптөгөн кытай компаниялары кыргыз рыногун өнүктүрүүнү пландаштырышууда.

Э.Тентишев

тишев агабызга өткөрүп берген.

Солто коомунун уставына ылайык эми төрагалыкты Күнтуу уруусуна өткөрүп берип жатат. Алар дагы өз ара кеңешип, туу көтөргөн мыкты уулун алып чыгышты. Ал Эмил Момункулов агабыз.

Эркин Саткынбаевич төрагалыкка келгени жалпы Чүй өрөөнүндө жашаган жетим-жесирлерге, турмуштан кыйналып, муктаж болгондорго, алардын кайсы жактан келгени же уруусуна карабастан, азык-түлүктөрдөн жардамын

аяган жок. Солто атабыздын эстелигин Сокулук районуна кеткен кара жолдун боюна Эркин Тентишев агабыз өз каражатынын эсебинен куруп, жалпы журттан бата алды.

Урматтуу курултайдын катышуучулары, Эркин Тентишев агабыз кандай иштеди, колуңуздагы мандатты көтөрүп, ишеничиңиздерди билдирип коюңуздар.

Эмир Аманкуловдун сөзүнөн кийин курултайдын катышуучулары жалпы мандаттарын көтөрүштү. Эркин Саткынбаевич өзү ден со-

Э.Момункулов

20-январга "Солто" коомунун IV курултайы өттү. Ага өлкөбүз боюнча солто уруусунун өкүлдөрү келип, "Солто" коомунун кезектеги төрагасына Эмил Момункуловду шайлашты. Жалпы курултайдын катышуучуларынын сунушу боюнча Эркин Тентишевди "Солто" коомунун ардактуу аксакалдыгына бир добуштан шайлашты.

Жыпара ЖЭЭНАЛИЕВА,
"Кыргыз Туусу"

Коомдун мурдагы төрагасы Эркин Тентишев 10 жылга чукул төрагалык милдетти аткарды. Солтонун Күнтуу, Култуу, Чаадан тараган тукумдарынан кезек менен төрагалыкка шайланат деген атайын Уставда кабыл алынган.

Баса белгилеп кетүүчү жагдай, Эркин Тентишев Солтонун Култуу уруусунан болгондуктан, бул жолу Күнтуу уруусунан Эмил Момункулов шайланды. Курултайга кыргыздын кырк уруусунун өкүлдөрү дагы келишип, каалоо-тилектерин айтышты.

Иш-чаранын жүрүшүндө Эркин Тентишевдин жасаган иштерин жана Солто атанын эстелигин өз каражатынан курдурганын сыймыктануу менен баса белгилешти.

Курултайга 800 адам чакырылган болсо, эки миңге чукул адам келип, орун жетпегендер туруп калышты. Ошого карабастан, курултай мыкты маанайда өттү.

Курултайдын жүрүшүнө жана катышуучулардын пикирлерине токтоло кетсек.

Курултайдын күн тартибинде Солто коомунун төрагасын шайлоо каралып, Култуу, Күнтуу, Чаа урууларынын төрагалары президиумда отурушту.

"Солто" коомунун
жаштар канатынын төрагасы
Эмир АМАНКУЛОВ:

— Урматтуу "Солто" коомунун IV Курултайынын катышуучулары, жалпыга белгилүү болгондой, "Солто" коомуна алгачкылардан болуп Чаа уруусунан Адамкалый Чыныбаев агабыз төрагалык кылып, Култуу уруусуна — Эркин Тен-

аябай, карапайым калкка жакшы жардамын берди.

Андан сырткары, спортсмендерге, маданият кызматкерлерине, мугалимдерге, кыргыз мамлекети кыйын кырдаалга туш болгондо жалпыга белгилүү болгондой башка облустарга дагы жардамын

олугуна байланыштуу чет өлкөдө дарыланып жаткандыктан, жасаган иштеринин бардыгын видео-тасма менен көргөзүштү.

Курултайдын катышуучулары бир пикирде, бир добуштан Эркин Тентишевге "Солто" коомунун

ардактуу аксакалы деген наамды ыйгарышты.

Күнтуу уруусунун башчысы
Үсөн ӨМҮРАЛИЕВ:

— Чындыгында кыргыз элинде: "Солто элдин тогу" — деген сөздү бардык кыр-

гыздар билсе керек. Бүгүнкү курултайда эч кандай саясат жок, болгону “Солто” коомунун уставына ылайык, жаңы төрага шайлоо үчүн IV курултайды өткөрүп жатабыз. Биз мамлекеттин бүгүнкү саясатын колдоп келгенбиз жана колдой бермекчибиз.

Солто эли башка коомдорго, жалпы кыргыз элине үлгү болушубуз керек. Мына жаңы эле Эмил Момункулов мырзабызды төрагалыкка шайлап алдык, жаңы төрагабыз калыстыкты как жарган, адилет төрага болсун. Ишине ийгилик каалайбыз.

Чаа уруусунун башчысы Турат МАДЫЛБЕКОВ:

— Солто элин кыргыз улутунун уюткусу десек болот. Чаа элинин атынан төрага катары айтып кетээрим, көпчүлүк айтып жаткандай, биринчи кезекте ынтымакты алдыга коюшубуз керек. Бардык элде ар кандай сөз болот, бирок сабырдуулук менен Чүй элинде ынтымакты сактай алсак, өсүш-өнүгүү болот.

Чүй облусунда акыркы 30 жылдын ичинде бардык аймактардан агылып келген элдерибиз отурукташып калды. Акыркы статистика боюнча 1млн. эл деп келишет,

Кыргыздын кырк уруусунун өкүлдөрү

Ошондуктан, “Солто” коомунун желегин жаңы төрагага расмий түрдө тапшырып коюуга уруксат бериңиздер, — деп, кол чабуулардын алдында тапшыруу аземи болду.

дим эле, жалпы катышуучуларга окуп берип коёюн:

Торколуу той жыйыныбыз кут болсун,
Сары-Өзөн Чүй — береке артып
кут консун.

УКМКнын жетекчисинин мурдагы орун басары, генерал-майор Артур МЕДЕТБЕКОВ:

— Курултай өтө жакшы маанайда өттү. Бул курултайды бир эле Солто элинин курултайы эмес, жалпы кыргыз элинин курултайы десек дагы болот. Себеби, кыргыз элинин кырк уруусунун төрагалары, аксакалдары келип, жакшы пикирлерин айтып, ынтымакка чакырып жатышканы — бул ынтымактын жөрөлгөсү.

Кыргыздын үрп-адатын, каада-салтын, тарыхын камтыган, калкыбызды ынтымакка чакырган ушундай курултайлар болуп турганы жакшы.

Сан кылымдан элимди багып келет,
Сары алтындай көйкөлгөн талааларым.

Пейили кенен башынан менин элим,
Мекенди колдоп келет сенин демиң.
Сайып койсоң чырпыгы чынар болгон,
Сары-Өзөн Чүй — касиеттүү
менин жерим.

Ынтымагын кыргыздын туу туткун деп,
Айтылган осуятында бабалардын.
Жангарач бий, Байтик хан,
Макеш баатыр,
Тарыхта жазып келет баяндарын.

ы төрагага шайланды

жок 1,5 миллиондон ашык элибиз жашап жатат. Кыргыздын кырк уруусунун өкүлдөрүнөн сырткары, башка улуттун өкүлдөрү бар. Ушулардын бардыгын биз ынтымакка чакырышыбыз керек. Ынтымакта жашашыбыз керек. Буга чейин кыргыздын кырк уруусунун өкүлдөрү ынтымакты, санжыраны дагы айтып кетишти.

Биздин Солто элинде санжырачы, тарыхчыларыбыз бар. Албетте, биз жакшылап кийинки муунга калтыргандай тарыхыбызды жазып кетишибиз керек. Эми Эмил иним, ишиңе ийгилик, үй-бүлөлүк бакубатчылык каалайм.

«Жайыл» коомунун төрагасы Руслан НАСАРАЛИЕВ:

— Ооба, 10 жылга чукул Култуу уруусу “Солто” коомун жетектеди. Жакшы иштер аткарылды. “Солто” коомунун негизги максаты Президент Садыр Жапаровдун саясатын колдоп, өлкөнүн өнүгүшүнө, өсүшүнө бардык күч-аракетин жумшап, бардык жагынан өзүнүн жардамын берүүгө даяр.

Бүгүнкү иш-чара “Солто” коомунун кезектеги төрагалыгы Кунтуу уруусунан Эмил Момункуловго берилип жатат.

Макеш баатырдын небереси Жеңиш агай:

— Мен акын деле эмесмин, бирок физкультура мугалими, спорт чеберимин. Эркин Тентишевдин агалары болом. Мен атайын курултайга деп ыр жазып кел-

Өлкө ичинде өнүгүп өс, өркүндө,
Кылым улап Солто улуу журт болсун.

Жер соорусу Сары-Өзөн Чүй,
Баласагын,
Тоосу бийик, суусу ысык —
Арашаным.

Цифровые технологии модернизируют сельское хозяйство Синьцзяна

Следить за ростом урожая в режиме реального времени через свой мобильный телефон, а также автоматически удобрять и поливать фрукты и овощи одним щелчком мыши... Вышеупомянутые высокие технологии для выращивания сельскохозяйственных культур теперь становятся реальностью благодаря быстрому развитию интеллектуального сельского хозяйства в Синьцзяне.

С развитием таких современных технологий, как интернет вещей, технология 5G, дистанционное зондирование со спутника и телеметрия, методы «умного» сельского хозяйства становятся все более разнообразными – от весеннего и летнего посева до осеннего сбора урожая и зимнего хранения. Во

всех аспектах сельскохозяйственного производства нет недостатка в «умных» факторах. Все больше и больше сфер применения «умного» сельского хозяйства расширяется на просторах сельскохозяйственных угодий Синьцзяна, способствуя переходу к современному «умному» сельскому хозяйству.

Экспериментальное выращивание превращается в научное выращивание

В недавно построенном центре сельскохозяйственных наук и технологий будущего в Синьцзянском сельскохозяйственном выставочном парке Национальной сельскохозяйственной демонстрационной зоны производства с применением новых высоких технологий города Чанцзи в Чанцзи-Хуэйском автономном округе в Синьцзяне можно увидеть, что в помещении полно цветущей зелени.

Здесь представлены такие передовые современные сельскохозяйственные научные технологии, как вертикальное озеленение, спиральный посев по биотехнологии, мобильная многослойная трёхмерная система выращивания на поднятых грядках и автоматическая система возвратно-поступательных вращающихся стеллажей и другие.

Овощная фабрика в центре использует такие передовые технологии, как интенсивные технологии производства, интегрированная система точного орошения и удобрения, автоматизированная система приливного орошения рассадника и другие, которые по-

зволяют достичь высокой степени автоматизации при выращивании помидоров, болгарского перца, фруктовых огурцов, листовых овощей и других видов овощей.

По словам руководителя центра сельскохозяйственной науки и технологий будущего Янь Цзи, более 90% оборудования в теплицах отечественного производ-

ства могут подключаться к другим оборудованностям с помощью сети 5G. Ядро сбора данных используется для передачи сигнала на компьютер, и им можно напрямую управлять через центральную систему управления. От посева до сбора урожая – все автоматизировано, что позволяет экономить рабочую силу, воду и удобрения.

Цифровая модернизация «вещей» и людей

Развитие цифрового сельского хозяйства является важной мерой для ускорения модернизации сельского хозяйства и расширения возможностей для возрождения сельских районов.

Реализация модернизации сельского хозяйства невозможна без цифровой модернизации «вещей», как и без цифровой модернизации людей. Чтобы ускорить развитие цифрового сельского хозяйства и подготовить больше новых фермеров, способных адаптироваться к развитию цифрового сельского хозяйства, в уезде Манас построили крупнейшую в Синьцзяне учебную базу цифрового сельского хозяйства. Там проводится обучение по научному управлению водой и удобрениями, навыкам дистанционного управления при применении воды и удобрений. С начала этого года было проведено восемь масштабных тренингов по продвижению и применению цифровых сельскохозяйственных технологий. 18 тысяч фермеров стали знатоками цифровых сельскохозяйственных прикладных технологий, а 379 человек получили квалификационный сертификат нового профессионального фермера.

Цифровая практика начинает давать результаты

В августе 2022 года в уезде Манас состоялся первый форум по высококачественному развитию цифрового сельского хозяйства.

На нем определили возможность создания платформы больших данных для цифрового сельского хозяйства, а также необходимость направления развития и распространения таких интеллектуальных

оборудований, как «умные» электрические шаровые клапаны, оборудования для орошения и удобрения. Секретарь парткома уезда Манас Лю Цян заявил, что за год исследований и практики благодаря внедрению и применению интеллектуальных устройств, дистанционного зондирования со спутника, платформ обработки больших данных, передачи больших данных через интернет вещей, а также использованию мо-

бильных устройств фермеры, используя мобильное приложение, могут дистанционно управлять и проводить точное внесение удобрений.

Он заявил, что, согласно расчётам, установка «умных» электрических шаровых клапанов позволяет экономить около 30 кубометров воды на акр(му) сельскохозяйственных угодий. При полном внедрении данной технологии на 1 миллионе акров обрабатываемой земли, весь уезд сможет сэкономить примерно 30 миллионов кубических метров воды, что позволит увеличить площадь посевов более чем на 80 тысяч акров. Учитывая средний доход в 1200 юаней с одного акра, это поможет увеличить доход фермеров в уезде более чем на 1000 юаней на душу населения.

«Интегрированная платформа компании для воды и удобрений охватывает почти 600 000 акров земли и планирует охватить еще 10 миллионов акров обрабатываемых земель в Синьцзяне в ближайшие три-пять лет. Технология интегрированного использования воды и удобрений объединяет орошение и внесение удобрений в единое целое. Путём научной координации и управления водой и удобрениями можно достичь эффективного использования ресурсов, что позволяет сэкономить около 20% удобрений по сравнению с традиционными методами и увеличить урожайность более чем на 5%», – заявил директор филиала компании Xinjiang Xin Lian Xin Chemical Energy Co Ltd в уезде Манас Фань Хайцян.

Ла Сюэфэй
Фото WWW

Кыргыз спортунун легендалары

XXIV жайкы олимпиада Түштүк Кореянын борбору Сеул шаарында 1988-жылы 17-сентябрдан 2-октябрга чейин болгон. Ага 160 өлкөгөн 9633 спортчу катышкан. Буга көп өлкөнүн катышканы идеологиялык күрөштүн токтогону себеп болгон. 1-орунду СССРдин (55 алтын, 31 күмүш, 46 коло медаль), 2-орунду АКШнын, 3-орунду ГФРдин курама командалары ээлеген.

публикага тең таандык болсун" деген чечимге келишкен. Ошентип анын жеңиштери Кыргызстандын энчисине да жазылып, кыргызстандык жөө күлүк деп айтылып турган.

1979-жыл ал үчүн күтүлбөгөн ийгиликти тартуулады. СССР элдеринин VII спартакиадасында 400 метрге жарышта марага 49, 17 секундда биринчи келип, дүйнөлүк

Олимпиада чемпиону Мария Кулчунова (Пинигина)

Сеулда допингге каршы күрөш күчөгөн. Канадалык жөө күлүк Бен Жонсон, Болгариянын оор атлетчилери жана башкалар допинг колдонгондуктан дисквалификацияланышкан.

СССР спортуна эмгек сиңирген чебер, Олимпиада чемпиону Мария Жумабаевна Кулчунова (Пинигина) – кыргыз жана бүткүл дүйнөлүк спортунун легендасы. Себеби, анын Сеул шаарындагы Олимпиада оюндарындагы жетишкендиги Гиннес рекорддор китебине кирип, расмий катталган. 1988-жылы Татьяна Ледовская, Ольга Назарова жана Ольга Брызгина менен бирге 4x400 метр аралыкка эстафеталык жарышта дүйнөлүк рекорд (3 минута 15,18 секунда) койгон. Мындай көрсөткүчкө азыркы убакта да дүйнөлүк жеңил атлетиканын бир дагы жылдызы, мыктылары жете элек.

Ошондой эле Мария – Кыргызстандын жана СССРдин көп жолку чемпиону жана рекордчусу, Европа чемпиону, дүйнө жана Европа кубокторунун жеңүүчүсү.

Ал бир топ жылдан бери Россиянын Якутск шаарында жашайт. Себеби, анын өмүрлүк жубайы, улуту якут Павел Пинигин. Ал да спортчу, эркин күрөш боюнча олимпиада жана дүйнө чемпиону. Алар үч уулду тарбиялап өстүргөн бактылуу үй-бүлө. Мария жыл сайын Кыргызстанга – туулган жерине, бир туугандарына келип турат.

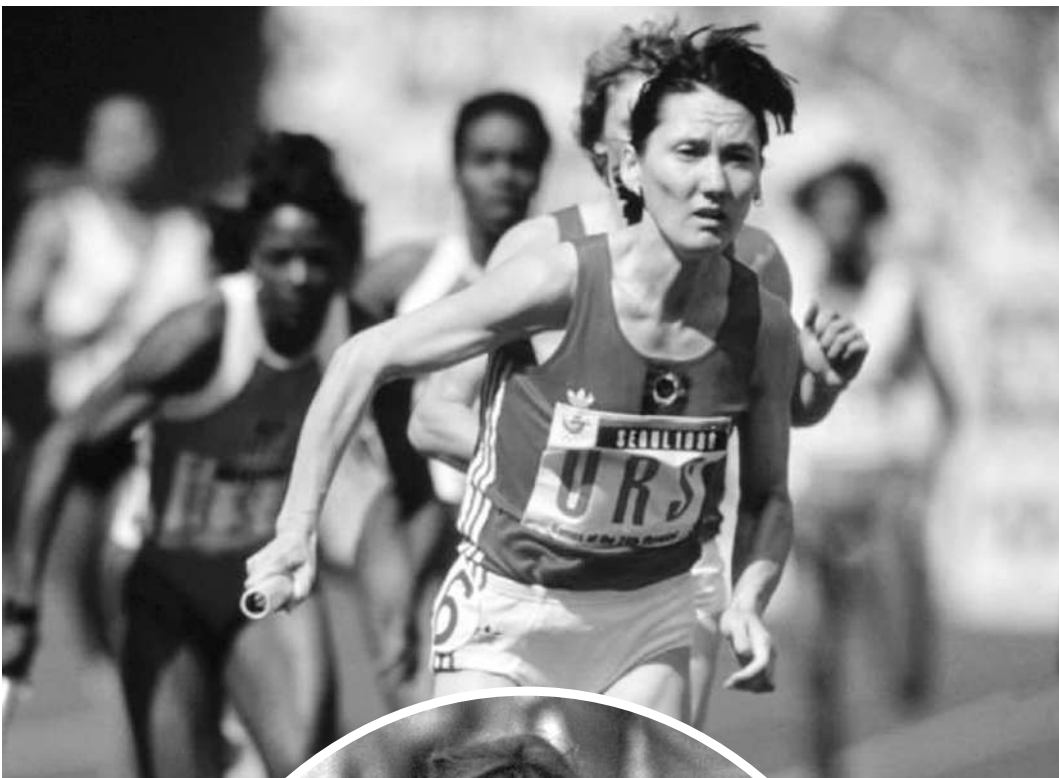
Мария Кулчунова 1958-жылы Чүй облусунун Ивановка айылында төрөлгөн. Атасы Жумабай Нарын облусунун Ат-Башы районунун 1-Май айылынан болот. Мариянын чоң спортко кадамы 1970-жылдары башталган. Фрунзе шаарындагы Н.К.Крупская атындагы спорттук жатак мектепте билим алып, тагдырын спортто сынап, урмат-сыйды да спорттон тапты.

Ал эң биринчи байгеси – тамакка талон болгонун айтып, күлүп калат. Окуя мындайча болот. Токмок шаарында мектеп окуучуларынын спартакиадасына катышып, 60 метрге жарышта, марага озуп, биринчи келет. Ал мелдеште жеңүүчүлөргө байге каралбагандыктан, тамак ичкенге гана талон берилипир.

Мария 5-класста окуп жүргөндө эле, курбуларынан кыйын чуркап, спортко шыктуу экени байкалган. Спорттук жатак мектепке келүүсүнө эжеси Жамийла жардам берет. Ал бардык талаптарды аткарып, машыктыруучу Владимир Зелинскийден таалим-тарбия алат. Мария чыдамкай, мээнеткеч болгондуктан спорттогу ийгиликтерди жаратып, адистердин көңүлүн бурган. Айрыкча жеңил атлетиканын жүгүрүү түрүнөн Союздук мелдештерде жеңишке жетишип, өлкөнүн курама командасынын катарына кошулуу ал мезгилде кыйын эле.

– Спортту керемет ажайып үй катары элестетсек, анын пайдубалы – табият тартуулаган жөндөмдүүлүк, шык. Ал эми анын дубалдары менен тунукеси – талыбаган эмгек, кажыбаган мээнет. Темирдей бекем эрк, жеңишке умтулуу, чыдамкайлык, ишеним, чуркоонун техникалык ыкмаларын терең өздөштүрүү гана спорттук бийиктиктерди багынтууга өбөлгө болот. Эң башкысы адам өзүн өзү таанып билип, өзүн жеңе билгенге жетүүсү зарыл, – дейт олимпиада чемпиону Мария Кулчунова.

Ал 9-класста окуп жүргөндө "Правда" гезитинин байгесине арналган Бүткүл союздук мелдеште баш байгенин ээси болуп, алтын медаль тагынган. 17 жашында "СССР спортунун чебери" деген ардак наамга арзыган. Күнүгө 10 километр чуркап, чеберчилиги жогорулап, эмгекчилдиги, аракетчилдиги менен спорт адистеринин көңүлүн бурган. СССРдин жаштар тандалма командасынын катарына кабыл алынып, СССР-АКШ жеңил атлетикалык жарыштарына катышып, чоң спорттогу жолу ачылат. Ал

400 метрге чуркоого адистешип, жүгүрүүнүн сырларын терең үйрөнөт. 1978-жылы Грузиянын борбору Тбилиси шаарында өткөн мелдеште 400 метр аралыкты 50, 83 секундда чуркап өтүп, келечекте дүйнө, олимпиада чемпиону болооруна үмүткөр кылган.

Анын устаты Владимир Зелинский Украинага кеткенде, Марияны да Киевде машыгып, ошол жактагы Дене тарбия институтунда окууну, спорттук бийиктиктерди багынтууну сунуш кылган. Ал жакта машыгууга да мыкты шарт бар эле. Ошол учурдагы Кыргыз мамлекеттик дене тарбия жана спорт комитетинин төрагасы Дөлөн Өмүрзаков Мариянын Украинага кетүүсүнө каршы болуп, бул маселе СССРдин спорт жетекчилеринин кийлигишүүсү менен араң чечилген. Алар мындай орток чечимге, келишимге макул болушуп, "Мариянын союздук жана эл аралык мелдештердеги спорттук ийгиликтери Кыргызстан менен Украинага бирдей жазылып, эки рес-

рекордго жаңы чек койгон. Андан кийин СССРдин тандалма командасынын катарында 4x200 метрге эстафеталык жарышта дагы 1 мүнөт 30 секундда келишип, дүйнөлүк рекорд жаңырткан.

1979-жылы бир жылда Мария 52 ири мелдештерге катышып, күчкубатын кетирип койгон. Дүйнөлүк жеңил атлетчилер өздөрүнүн табын билип, жылына эки-үч гана эл аралык мелдештерге катышат. Ал эми Мария бир жылда 52 ири мелдешке катышуусу болуп көрбөгөндөй энергияны, күчкубатты алып койгон. Ошондуктан 1980-жылкы Москва олимпиадасына катышпай калган. Андан башка дагы бир себеби, ошол жылы 1976-жылкы Монреаль олимпиадасынын чемпиону Павел Пинигин менен таанышып, экөө баш кошуп, үй-бүлө түйшүгү да моюнга илинген.

Анан тун уулу Павлик төрөлүп, 1982-жылы гана кайрадан машыгууларын улантып, 1983-жылы Хельсинки шаарында өткөн дүйнө чемпионатында эки коло медаль тагынып, Европа Кубогун утуп, Франциядагы Европа чемпионатында алтын байгенин ээси болгон. Советтик спорт жетекчилердин саясый шылтоосу менен бойкот жарыялаганынан улам табында турган Мария 1984-жылкы Лос-Анжелес олимпиадалык оюндарына катыша албай арманда калган. Бирок, 1987-жылы Италиянын Рим шаарында өткөн дүйнө чемпионатында 4x400 метр эстафеталык жарышта марага экинчи келип, күмүш медаль тагынган.

Карапайым кыргыздын кызы Мария Союзга гана таанылбастан, СССРдин курама командасынын катарында 1988-жылы Сеул олимпиадасында мөрөй талашып, олимпиадалык бийиктикте багындырып, алтын медалга арзып, олимпиада чемпиону болгону сыйлыкка бөлөйт. Түштүк Кореядагы советтик жөө күлүктөрдүн эстафеталык жарыштагы олимпиадалык рекорду азыркы убакка чейин сакталып, жаңырылбай турат.

Сеул олимпиадасында алтын медалды жеңип алгандан кийин Мария чоң спорттон кетип, "Спартак" коомунда машыктыруучу болуп жүрдү. Жаштарга насаатчы болуп, бай тажрыйбасын бөлүштү. Анан ишкерлик менен дагы алектенип көрдү.

Анын өмүрлүк жары Павел Пинигин да "СССР спортуна эмгек сиңирген чебер", дүйнөнүн, олимпиаданын чемпиону. Эркин күрөш боюнча Саха Республикасынын башкы машыктыруучусу болуп эмгектенип келүүдө. Ошондой эле учурунда күрөштөн дүйнө, Азия чемпионаттарында, Азия оюндарында Кыргызстандын калысы болуп да кызмат өтөгөн.

Мария Кулчунова Кыргызстандын "Даңк" медалы, Якутиянын эң жогорку сыйлыгы "Полярная звезда" ордени менен сыйланган.

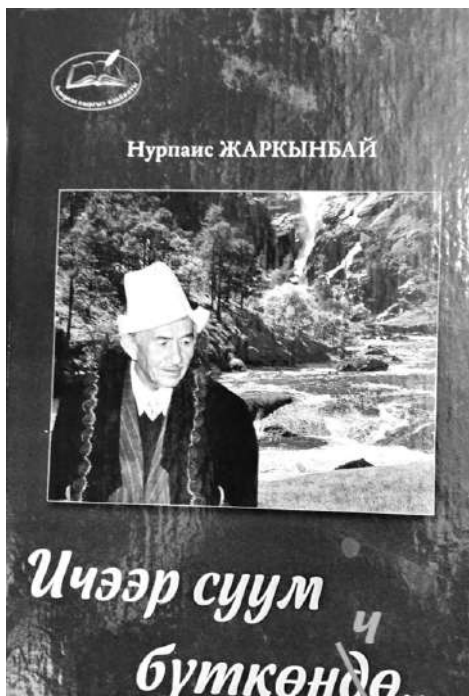
Атасы Жумабайдын түпкү теги – ат-башылык. Совет доору башталганда чоң атасы кулакка тартылып, Сибирге сүргүнгө айдалган. Кийин Кыргызстанга Ивановка айлына көчүп келишкен. Атасы жол мастери болуп иштеген.

Бир тууган иниси Алманбет Кулчунов да спорт ишмери, Кыргызстандын спорт чебери, топ хоккейи боюнча 2011-жылы Астана жана Алматы шаарында өткөн 7-Кышкы Азия оюндарынын коло байге ээси. Көп жыл Нарын шаарындагы балдар спорт мектебинде футбол, хоккей боюнча машыктыруучу болуп иштеген. Учурда ардактуу эс алууда.

Кабыл МАКЕШОВ,
Кыргыз Республикасынын маданиятына
эмгек сиңирген ишмер, спорттук
баяндамачы

Нурпаис аганын экинчи “Ичээр суусу”

“Кыргыз Туусунда” кыйла жылдар адабият бөлүмүнүн башчысы катары бараандуу изин калтырган Нурпаис Жаркынбаев агабыздын “Ичээр суум” аталган китебинин экинчи бөлүгү жарык көрдү. Сексендин белин серпип койсо да акын-жазуучулук кажарынан тайбаган калемдеш агабыздын бул китеби боюнча сөз баалаган замандаштарынын пикирин жарыялап коюнуу туура көрдүк. Айтмакчы, автор үчүнчү китебин улантып жазып жатканын айтты.

Чыктуу чымчым каалоолор

Мындан эки-үч жыл мурда акындын “Ичээр суум бүткөнчө” — биринчи китеби колубузга тийген эле. Ага карата басма сөз каражаттарында жылуу пикирлер айтылды. Мен да бул өзүнчө жанрда жазылган китепти кылдат окуп, ыраазы болгом.

Быйыл автордун экинчи китебине назар салдым. Бул да биринчисинин уландысы катары өтө чебер жазылып-тыр.

Биринчи китептеги “Сөз төрөлөрү” бөлүмүндө залкал тилчилер К.Карасаев, К.Юдахин, Б.Юнусалиев баш болгон устаттардын, баштооч акын-жазуучулар А.Токомбаев, Т.Сыдыкбеков, Ч.Айтматов жана башкалардын өзүнө жеке таалими, жүрүм-туруму элестүү сүрөттөөлөр менен берилсе, бул экинчисинде андан кийинки устаттар көркөм сөзгө алынат. Экөөндө тең автор калкыбыздын рух, маданият, тарых байлыгын ачууда тил башкы курал болоорун кеңири, терең ачып берет.

Жалпысынан, бул эки эмгек “Өнөр алды кызыл тил”, — деген макалдын жандырмагы, толуктоочу, сын атоочу десем, куп болчудай.

Ичээр сууң бүтпөсүн, калемдешим.

Мелис АБАКИРОВ,
Кыргыз эл жазуучусу

Мезгилдин күрөө тамырын кармай билген...

Мезгилдин күрөө тамырын кармай билген сезгич акын, журналист Нурпаис Жаркынбаев эки эмгегинде тең эне тилдин улуулугун, байлыгын, кара сөз (ырлар да бар) менен окурмандарга терең жеткире алды.

Замандаш калемдешим эс алууга чыккан мезгилге чейин партиялык басылмаларда жооптуу кызматтарды аркаласа да акындык калемин колдон түшүргөн жок. Ал экинчи “Ичээр суусунда...” — атайы бөлүм ачып, “Мен үч тилдүүмүн” деп койгону бекер эмес. Ал тилчи-педагог, жүктүү иш — журналист, акырында эл акыны. Корута айтсам, жогорудагы жазгандарына кол коё алам.

Илгиз ТАЛИП,
акын,
Кыргыз Республикасынын
маданиятына эмгек сиңирген ишмер

Улуу тоолор — улуу томдор

Жамы кыргыз журтунун таянычы, сыймыгы, намысы — жер каймактагандан бери эле Улуу тоолор бейм. Дүйнөлүк картада бармак басым орду бар аймагыбызды бүтүндөй аска-зоолор курчап турганы буга күбө.

Казак элинин наркескен акыны Олжас Сулеймановдун “Тоолорду аласыртпай, даланы аскактатайык” (Тоолорду бийиктете, талааны басынтпайлы) — деген жети өлчөп, бир кескен курч сөзү бар.

“Арап — деген түз маанисинде чөл, какыр, мейкин дегендик. Ошол чөл, какыр мейкиндик — Араб өлкөлөрү үчүн өзүнө ыйык Мисир эмей...”

Эмесе, талааларды, чөлдөрдү басынтпай, тоолорумдун бийиктигине көз чаптырайын.

Тоолор — томдор

Тоо—томдор! —
Нечен тарыхы бар нечен кылым,
Тоо-томдор! —
Окуп бүткүс дастандарым.
Кыйратып бороон чапкын,
узак мезгил —
Кыйшайтып, текчесине чачкан
баарын...

Кыйын да
Баарын тескеп, билүү даана,
Керектир карт тарыхты билги ага?
Кантсе да, жазмышына тобо кылып,
Тоо-томдун алдым колго бирин гана...

Алдым да
Аңтардым таш барактарын
Үңүлдүм, кунтум коё сабактадым
Көрдүм мен, кыргыз көчүн

кыя жолдо
Байсалдуу, бейкут узап баратканын!..

Мезгил бийигинен

Көргөндө —
Бу тоолорду бийик жактан —
Бой жаса, кулач кере кеңелемин!
Бу тоолор —
Чалкасынан ийип жаткан —
Мамагы миң сандаган энелердин!
(Ичинде менин дагы энекем бар)...

Жүрсөм да
Чөл мухитте...Айга умтулган —
Элесин тоолорумдун жоготпогом.
Бу тоолор —

Катарлаш малдаш урган —
Аталар кылымдарды жомоктогон!..
(Ичинде менин дагы атакем бар)...

Кучактаттың боорума

Заманым,
Кош канатым бек сермелди —
Боорума кучактаттың
Көк-Теңирди!
Калкымдын керегине билик болуп,
Тутанам жанып өтүп, Көктө Күндү.
Жайдыр, кыш,
Тоо боорунда ак кар муздак
Боорума бирок баары жылуу,
жумшак.
Боз үйдүн керегеси кудум эле,
Ал бизди тегерете турат курчап...

Бирине
Бири ыкташып, жүрөктөшкөн,
Мен талбайм Тоолорумду
сүрөттөштөн.
Ой-санаам эрте-кечте жатат анда,
Так эле булут болуп, түрмөктөшкөн...

Кесирлене
Тартпайын бөөдө күнөө —
Бүт жер ыйык — тобо дейм көргөнүмө.
Чөлдө, түздө калсам да, а баары бир бир
Тоодон гана Күн чыгат көөдөнүмө...

Бул айбат

Керме-Тоолор —
Керме канат алгырлар,
Кыргыеги, жагамалмайы — а кырлар...
Кыргыз —Тоону, Тоо —
кыргызды кут туткан,
Эки кутта, билбейм кандай
айрым бар?..

Жигитин кой,
Кошой билек чалдары,
Кызы — Сайкал! Сая кетпес сайганы.
Кыргыз наркын бир өлчөсө тең өлчөйт —
Кыргыз тоосу! Жер чапчыган салмагы!

Кыргыз тоосу —
(Болбосун де кыямат)
Бийигинен эч, урабайт!
Көк-Теңирди жаба серпкен
толкун — ал,
Кыргыздын бүт колдоочусу
бул айбат!..

Нурпаис ЖАРКЫНБАЕВ,
Кыргыз эл акыны

Секирген саптар...

Анткени ага бир күч берген Жараткан,
Жан дүйнөгө жалаң жарык тараткан —
Поэзия канды аралай жүгүрүп,
Ырлары анын ыргып чыгат барактан!

Самидин СТАНБЕКОВ

Оо... Жараткан...
Бу эмин “секрет”.
Капырай ээ-й! Карбаластын ырлары,
Барактарда жөн турбастан секирет.

Таппай калдым, ыргып кетип канчасы,
Эптеп жетип бирөөнү араң кармадым.
Дагы качып кетпесин деп чочулап,

Жарты кулач трос зымын апкелип,
Жабыштыра китебине байладым.

Оо... Шумдук...
Байласам да токтобойт...
Башы адам, а денеси жылкыдай,
Кебетеси Кентаврдай бир ыры,
Балакет ээ-й...
Жөн ырларга окшобойт.

Башка ырларын издеп көрдүм
таппадым.
Балакеттүү Карбаластын китебин...
Коркуп калдым, андан кийин ачападым.
Жолукканда сен генийсиң
деп койдум...
Жоготконум а ырларын айтпадым.

Темирбек АЛЫМБЕКОВ,
“Кыргыз Туусу”

Болотбек ТАШТАНАЛИЕВ,
"Кыргыз Туусу"

**2023-жылы милиция
органдарына үй-бүлөлүк
зордук-зомбулук
тууралуу 13,1 миң
маалымат түшүп, 591
кылмыш иши козголгон.**

Тартип бузуулар кодексинин 70-беренеси ("Үй-бүлөлүк зомбулук") боюнча 2886 протокол түзүлгөн. Анын ичинен 1214 киши соттун чечими боюнча коомдук жумуштарга тартылган. 1006 киши камакка алынган. 391 кылмыш иши сотко жөнөтүлгөн.

"Кол сынса жең ичинде..." демекчи, үй-бүлөлүк зомбулук үй-бүлөнүн ичинен сыртка чыкпаган, жаап-жашырылган кылмыш болуп саналат. Жабыр тарткандар, дээрлик бардык учурда аялдар болушат, эки-үчтү төрөп-түшүп эне болгон бечара аялзаты үй-бүлөнү сактап калуу максатында укук коргоо органдары түгүл, үй-бүлөлүк чырды эч кимге айтпай, жадагалса өз ата-энесине бир ооз билдирбей, көз жашын балдарына да көргөзбөй, жүрө беришет. Укук коргоо органдарына арыз менен кайрылган учурда да, арызын кайтарып алган учурлар толтура. Мунун өзү укук коргоо органдарынын ишине тоскоолдук жаратып, акыры алар үй-бүлөлүк чыр болгондо, эрди-катын урушат, эси кеткен болушат дегендей мамиле жасап калышат.

Үстүбүздөгү жылдын 2-январында Кадамжай районунун Исхак-Полотхан айыл аймагынын Ирелеш айылында үй-бүлөлүк зомбулук менен байланышкан кай-

Ооруну жашырсаң...

гылуу окуя эки кыздын энесинин өлүмү менен аяктады. 23 жаштагы Айкыз Калмурза кызы таламандын так түшүндө күйөөсү колдуу болуп каза таап, артында 6 жана 4 жаштагы эки кызы калды.

Маркумдун кайненесинин айтымында, уулу менен келини жети айдан бери чогуу жашабай жүрүп, ошол кайгылуу окуянын алдында жарашып, уулу келинин үйүнө апкелген экен. Келин баягыдай эле өз милдетин аткарып, кайнененин ичи жылып, 1-январда уулун туулган күнү болуп, үйүнө коноктор келиптир.

Анын эртеси, айылында той болуп, кайнене неберелериме, келинине деп аш көтөрүп келген. Келини тамактан жеп, жолго камдап койгон түйүнчөктөрүн алып, сыртка жөнөгөн. Улуу не-

береси колун жаңсап, апасынын үйдөн кетип жатканын чоң энесине түшүндүрүп, "Кетпе" деп апасынын жолун торогон. Апасы аны да алып кетейин десе, кыз макул болбой койгон. Кайненеси кошуналарына барып, "силер да айткылачы, мени укпай жатат" деген. Келин кошуналарынын да, уулу Жаңылбектин да токто, үйдө кал дегенин укпай, үйдөн чыгып кеткен. Эмне айла кыларын билбей, шалдырап отуруп калган баласы бир маалда кызымды чоң жолго чейин көтөрүп, жеткирип коеюн деп, артынан чуркап кеткен. Арадан 10-15 мүнөт өтпөй эле келини тууралуу суук кабар уккан.

Каза болгон Айкыздын жакындарынын айтымында, аны 2-январь күнү көчөдө кайын журтуна качып бара жаткан жеринен кар-

мап алып, өзүнүн күйөөсү өлтүрүп койгон.

Айтымда, маркум келин да, анын жолдошу да 1-топтогу майып болушкан. Экөө да сүйлөй албагандыктан, эки бакыр бир тукур болуп турмуш курушкан. Азырынча эки тарап өз чындыктарын айтууда. Эми сөз укук коргоо органдарында калды.

Бул окуя Жогорку Кеңеште каралып, депутаттар укук коргоо органдарынын кызматкерлеринин айлык акылары көбөйсө да, кылмыштуулуктун саны азайбай эле жыл санап көбөйүп баратканын, жарандарыбыз көчөгө чыккандан да коркуп калгандарын айтып, милиция кызматкерлери алдын алуу иштерин жүргүзбөгөндүктөрүн, алар иштеши керектигин белгилешти.

ИИМдин басма сөз кызматынын билдиргенине караганда, 23 жаштагы муунтулган Айкыз буга чейин бир да жолу милицияга күйөөсүнүн урганы тууралуу кайрылган эмес.

Бул окуяга байланыштуу УКМКнын төрагасы Камчыбек Ташиев социалдык тармактагы баракчасы аркылуу: "Кадамжай районунда күйөөсүнүн токтогунан каза болгон 23 жаштагы келиндин тагдыры өтө аянычтуу болду.

Атайын кайрыламын, урматтуу кыз-келиндер! Эгерде сиздерге зордук-зомбулук көрсөтүлүп жатса, тез арада ар бир райондо жайгашкан УКМК кеңселерине кайрылыңыздар! Энелерди, аялдарды, кыз-келиндерди кор-

гоп жана жардам берүүгө биз милдеттүүбүз! Эне бар, үй-бүлө бар, Мекенибиз болот!" - деп билдирүү жасады.

Жаш эне эки-үчтү төрөгөн соң да, күйөөсүнөн зордук-зомбулук көрө бергенин, аны кайната, кайненеси билип туруп унчукпаганын кандай түшүндүрүүгө болот. Демек, үй-бүлөлүк зордук-зомбулукта токмок жеген аялдын күйөөсү менен катар эле тиешелүү органдарга билдирбегени үчүн кайната, кайненеси да, зордук-зомбулук фактылары тууралуу кабар албаганы үчүн милиция кызматкери да "соучастник" катары мыйзам алдында жоопкерчилик тартууга тийиш. Мына ошондо барып, милиция органдарынын бизге кайрылган эмес, биздин кабарыбыз болгон эмес деген шылтоосу түгөнөт. Болбосо, биз үй-бүлөлүк зордук-зомбулукту азайта албайбыз.

2-январда Кадамжайда үй-бүлөлүк зомбулук 23 жаштагы келиндин өлүмү менен аяктаса, Лейлектин Ак-Арык айылында 34 жаштагы эркек арака тоюп алып, аялын уруп салган. Айласы куруган аял арызданып, милиция органдарына кайрылган.

Бул окуядан көп узабай, Сузак районунун Көк-Арт айылында 38 жаштагы аял жаракат менен Сузак райондук ооруканасына түшүп, аны күйөөсү балка менен башка урганы белгилүү болгон. Балким, бул окуяда аял ооруканага түшпөсө, жабылуу аяк жабылуу бойдон калмактыр...

**Катарда өтүп жаткан
футбол боюнча
Азия кубогунун
тайпалык баскычында
Кыргызстандын улуттук
курама командасы
Сауд Арабия өлкөсүнүн
оюнчулары менен
беттешип, 0:2 эсебинде
жеңилүү ыzasын тартып
калышты.**

Оюн 22-январга караган түнү Катардын Эр-Райан шаарындагы "Ахмед бин Али" атындагы стадионунда өттү. Беттештин жүрүшүндө Кыргызстандын эки футболчусуна жапониялык башкы калыс эрежени одоно бузгандыгы үчүн кызыл айып кагазын берип, оюндан четтетип, Кыргыз курамасы эки оюнчуга кем ойноп, кыйын кырдаал түзүлдү.

Беттешүүнүн алгачкы 8-мүнөтүндө кыргызстандык коргоочу Айзар Акматов атаандашына каршы одоно ойноп, эреже бузуп, ал үчүн калыс сары айып кагазын

берген. Саудиялыктар буга чейин айып сокку ойноого камданып жатышкан, бирок, беттешүүлөрдү тейлеп жаткан видео VAR калысы кийлигишип, эреже бузулган эпизодду карап чыгууну суранган.

Учурду карап чыгып, япониялык калыс Акматовдун сары кагазын жокко чыгарып, түз кызыл айып кагазын көрсөтүп, оюнчуну оюндан четтетүү чечимин кабыл алды.

Бул оюндагы VAR системасын бизге акыркы Азия кубогунан тааныш кытайлык калыс Фу Мин көзөмөлдөйт. Ал 1/8 финалда БАЭ менен болгон беттеште калыстык кылып, экинчи кошумча таймда бизге пенальти белгилеген.

Ошентип 9-мүнөттө коргоочу Айзар Акматов оюндан четтетилип, калган оюнчуларга кыйынчылык жаралды.

Беттешүүнүн 35-мүнөтүндө Сауд Арабиясынын жарым коргоочусу Мохаммад Кано Кыргызстандын дарбазасына топ киргизип, эсепти ачты. 51-мүнөттө Кыргызстандын жарым коргоочусу Кимми Мерк да эрежени одоно бузгандыгы үчүн башкы калыстан кызыл айып ка-

газын алып, оюндан чыгып калды.

84-мүнөттө Сауд Арабиясынын жарым коргоочусу Фейсал Аль-Гамди алыстан тепкен тобу Бекжан Сагынбаевдин бутуна тийип, андан соң дарбазачы Эржан Токотаевдин мээлейинен сыйгаланып кармалбай, дарбазага кирип, атаандаш команданын артыкчылыгын бекемдеп, эсеп 2:0 болуп калды.

Бул оюн Кыргызстандыктар үчүн Азия кубогу-2023 мелдешинин тайпалык оюндарындагы экинчи беттеш. Буга чейин кыргыз футболчулары 16-январда Тайланд курамасына 2:0 эсебинде жеңилген.

Кубок үчүн 24 улуттук курама команда катышууда. Жалпы алты тайпага төрттөн курама бөлүнгөн. Мелдештин жүрүшүндөгү 51 беттеш Катардагы тогуз стадиондо өтүп жатат.

12-январда башталган мелдеш 10-февралга чейин уланат. Тайпалык оюндар 25-январга чейин өтөт. Ар бир тайпадан экиден команда жана үчүнчү орунга ээ болгон төрт мыкты команда плей-оффко же болбосо 1/8 финалга жолдомо алат.

Кыргызстан курамасы F тайпасында ойноп жатат. 21-январ-

да бул тайпада Оман менен Тайланд курамасы беттешип, 0:0 эсебинде тең чыкты. Буга чейин Сауд Арабиясы Оманды 2:1 эсебинде уткан. Учурда эки оюндан кийин алты упай менен Сауд Арабиясы тайпада көч башында келатат. Тайланд курамасында төрт упай бар. Оман курамына тең чыгуу бир упай алып берди. Кыргызстанда азырынча упай жок. Эми 25-январда Оман менен беттешет. Эгерде Оманды ири эсеп менен утса, 1/8 финалга чыгууга талапкер болушу ыктымал.

Тайпалык этаптын жыйынтыгы менен эң мыкты эки команда, ошондой эле тайпада 3-орунду ээлеген 4 мыкты команда плей-оффко чыгышат. Кыргызстан ошол 4 мыкты команданын катарына кошула алабы, аны соңку беттешүү көрсөтөт. Себеби, башка тайпадагы беттешүүлөрдүн жыйынтыгын да Малайзия менен Вьетнамдын курама командалары плей-оффко чыгуу мүмкүнчүлүгүнөн ажырады.

Кыргызстандын курама командасы ушуну менен экинчи ирет Азия Кубогун катышууда. 2019-жылы "Ак шумкарлар" атыккан кыргызстандык футболчулар 1/8 финалга чейин жеткен.

**Кабыл МАКЕШОВ,
спорттук баяндамачы**

ОАО «Гарантийный фонд»

ОТЧЕТ О ФИНАНСОВОМ ПОЛОЖЕНИИ в соответствии с МСФО
на 31 декабря 2023 года (включительно)

единица измерения тыс.сом

Наименование статьи	31.12.2023	31.12.2022
АКТИВЫ		
Денежные средства и счета в Банках Кыргызской Республики	80 963	44 482
Средства в банках и других финансово кредитных учреждениях	2 475 808	2 020 930
Инвестиции в ценные бумаги	4 673 118	5 161 774
Основные средства	17 536	12 129
Нематериальные активы	7 308	7 365
Отложенный налоговый актив	4 307	1 651
Активы в форме права пользования	–	–
Прочие активы	3 693	4 450
ИТОГО АКТИВЫ	7 262 733	7 252 781
ОБЯЗАТЕЛЬСТВА И КАПИТАЛ		
ОБЯЗАТЕЛЬСТВА		
Прочие заемные средства	–	–
Обязательство по текущему налогу на прибыль	9 765	6 247
Отложенные налоговые обязательства	–	–
Финансовые обязательства, оцениваемые по справедливой стоимости через прибыль или убыток	64 331	40 101
Обязательство по аренде	–	–
Прочие обязательства	31 529	23 253
Резерв по условным обязательствам	104 498	140 145
ИТОГО ОБЯЗАТЕЛЬСТВ	210 123	209 746
КАПИТАЛ		
Уставный капитал	6 632 000	6 632 000
Дополнительно оплаченный капитал	–	–
Резервы	–	–
Нераспределенная прибыль	420 610	411 035
ИТОГО КАПИТАЛА	7 052 610	7 043 035
ИТОГО ОБЯЗАТЕЛЬСТВ И КАПИТАЛА	7 262 733	7 252 781

*Неаудированная финансовая отчетность

ОТЧЕТ ОБ ИЗМЕНЕНИЯХ В СОБСТВЕННОМ КАПИТАЛЕ
на 31 декабря 2023 года (включительно)

единица измерения тыс.сом

Наименование показателя	Уставный капитал	Нераспределенная прибыль	Дополнительно оплаченный капитал	Итого
Остаток на 31 декабря 2021 года	6 632 000	260 066	–	6 892 066
Эмиссия акций	–	–	–	–
Прибыль (убытки) за отчетный период	–	411 035	–	411 035
Дивиденды выплаченные	–	(260 066)	–	(260 066)
Прочие компоненты капитала	–	–	–	–
Остаток на 31 декабря 2022 года	6 632 000	411 035	–	7 043 035
Эмиссия акций	–	–	–	–
Прибыль (убытки) за отчетный период	–	420 610	–	420 610
Дивиденды выплаченные	–	(411 035)	–	(411 035)
Прочие компоненты капитала	–	–	–	–
Остаток на 31 декабря 2023 года	6 632 000	420 610	–	7 052 610

*Неаудированная финансовая отчетность

Сведения о соблюдении экономических нормативов
ОАО "Гарантийный фонд" по состоянию на 01.01.2024 г.

№	Наименование экономических нормативов	Обозначение	Фактическое значение норматива	Установленное значение норматива
1	Максимальный размер риска на одного заемщика или группу связанных заемщиков	K1	3,3%	не более 10%
2	Норматив достаточности (адекватности) капитала	K2.1	948,7%	не менее 100%
3	Норматив ликвидности	K3.1	214,7%	не менее 45%
4	Норматив краткосрочной ликвидности	K3.2	7027,7%	не менее 35%
5	Максимальный размер гарантий по кредиту	K4	18,2%	не более 50%
6	Коэффициент мультипликатора	K5	0,50	не более 2,00
7	Норматив концентрации по крупным заемщикам	K6.1	3,3%	не более 100%
8	Норматив концентрации по отраслям	K6.2	29,6%	не более 50%
9	Лимит по гарантиям на рефинансирование		3,3%	не более 10%
10	В т.ч. Лимит по гарантиям на рефинансирование по государственным программам		0,03%	не более 10%
11	Лимит по портфельным гарантиям		11,5%	не более 30,0%

Сведения для банков-партнеров о соблюдении условий пункта 4.1.2.
Положения о классификации активов и соответствующих отчислений в резерв
на покрытие потенциальных потерь и убытков, установленных НПА НБКР

№	Наименование показателей	Фактическое значение	Установленное значение
1	Безрисковые активы	74,8%	не менее 50%
2	Объем активов, обеспеченных гарантией	0,70	не более 2,00

ОТЧЕТ О ПРИБЫЛИ ИЛИ УБЫТКЕ
И ПРОЧЕМ СОВОКУПНОМ ДОХОДЕ в соответствии с МСФО
на 31 декабря 2023 года (включительно)

единица измерения тыс.сом

Наименование статьи	31.12.2023	31.12.2022
Процентные доходы	660 691	654 579
Процентные расходы	–	–
Чистый процентный доход до формирования резервов от обесценения по активам, по которым начисляются проценты	660 691	654 579
Формирование резервов под обесценение по активам, по которым начисляются проценты	(45 620)	(26 380)
ЧИСТЫЙ ПРОЦЕНТНЫЙ ДОХОД	615 070	628 200
Доходы по услугам и комиссии	39 967	25 498
Расходы по услугам и комиссии	–	–
Прочие доходы	1 417	2 949
Формирование резервов под ожидаемые кредитные убытки по финансовым гарантиям	35 444	(21 242)
ЧИСТЫЕ НЕПРОЦЕНТНЫЕ ДОХОДЫ	76 828	7 205
Операционные доходы	691 898	635 405
Операционные расходы	(223 865)	(177 358)
Прибыль до налогообложения	468 033	458 046
Расходы по налогу на прибыль	(47 424)	(47 011)
ЧИСТАЯ ПРИБЫЛЬ	420 610	411 035
ИТОГО СОВОКУПНЫЙ ДОХОД	420 610	411 035
Базовая прибыль на акцию	6,3	6,2

*Неаудированная финансовая отчетность

ОТЧЕТ О ДВИЖЕНИИ ДЕНЕЖНЫХ СРЕДСТВ
на 31 декабря 2023 года (включительно)

(в тысячах кыргызских сом)

Движение денежных средств по видам деятельности	2023 Отчетный период	2022 Предыдущий период
ОПЕРАЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ		
Процентный доход, полученный по средствам в банках	112 562	134 158
Процентный доход, полученный по специальным депозитным счетам	19 503	19 972
Процентный доход, полученный по ценным бумагам	530 134	500 492
Процентный расход, уплаченный по заемным средствам	–	–
Процентный расход, уплаченный по обязательствам по аренде	–	–
Комиссионный доход, полученный по финансовым гарантиям	10 011	45 545
Прочий доход	13 422	14 389
Оплаченные операционные расходы	218 209	205 083
	467 423	509 473
Поступления от вложений в средства в банках и других финансово кредитных учреждениях	619 838	762 777
Вложения в средства в банках и других финансово кредитных учреждениях	(1 070 000)	(450 000)
Налог на прибыль уплаченный	(43 989)	(46 295)
Чистые денежные средства в результате операционной деятельности	(26 728)	775 955
ИНВЕСТИЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ		
Приобретения инвестиций в ценные бумаги	(2 071 419)	(3 750 652)
Погашения инвестиций в ценные бумаги	2 556 345	3 271 461
Денежные средства, выплаченные при покупке основных средств, нематериальных и других долгосрочных активов	(10 681)	(15 272)
Чистые денежные средства, в результате инвестиционной деятельности	474 245	(494 463)
ФИНАНСОВАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ		
Денежные поступления от эмиссии акций	–	–
Капитал, внесенный сверх номинала	–	–
Дивиденды, выплаченные	(411 035)	(260 068)
Денежные средства, от поступления кредитов и займов	–	–
Денежные средства выплаченные на погашение кредитов и займов	–	–
Погашение обязательств по аренде	–	(22)
Чистые денежные средства, в результате финансовой деятельности	(411 035)	(260 090)
Курсовые разницы от переоценки валюты (положительные или отрицательные)	–	–
Чистое изменение в состоянии денежных средств	36 481	21 402
Денежные средства на начало года	44 481	23 079
Денежные средства на конец года	80 963	44 481

*Неаудированная финансовая отчетность

С финансовой отчетностью и пояснениями к ней в полном объеме можно ознакомиться в головном офисе ОАО «Гарантийный фонд» по адресу: пр. Чуй 114, 4 этаж, 408 каб.

Председатель Правления
Главный бухгалтер

АБАКИРОВ М.-А.Б.
КАЗИЕВА М.Б.

С/О 022

Жаңы-Жол айыл аймагына караштуу Жаңы-Жол айылынын Тамчы участогунан 1га жер 6 жылдык мөөнөт менен аукциондун негизинде ижарага берилет. Аукцион **20-февраль** айыл өкмөттүн конторасында өткөрүлөт. Сурап-билүү тел.: **0772 16-00-90.**

МБанк

Жараксыз деп табылсын

Айдаров Омарга таандык Кара-Суу районундагы Отуз-Адыр айыл өкмөтүнө караштуу “Ынтымак” айыл чарба кооперативинен 07.05.1997-жылы берилген үлүш жердин (идент. коддору: 5-04-12-0018-0063, 5-04-12-0035-0447) сериясы: ОКС-12, №147 сандуу күбөлүгү жоголгондугуна байланыштуу жараксыз деп табылсын.

ТА

Жараксыз деп табылсын

Курбанова Санабархан Режаповнага таандык Кара-Суу районунун Шарк айыл өкмөтүнө караштуу Падан айылында жайгашкан үлүш жердин (идент. код: 5-04-17-0008-0190) 06.02.2005-жылы берилген сериясы: №2692-1231 сандуу күбөлүгү жоголгондугуна байланыштуу жараксыз деп табылсын.

ТА

Жараксыз деп табылсын

Тажибаева Давлатхан Примбердиевнага таандык Кара-Суу районунун Нариман айыл өкмөтүнө караштуу Беш-Мойнок айылында жайгашкан жер тилкенин (идент. код: 5-04-11-1003-0362) 16.07.2018-жылы берилген сериясы: “Ч”, №771865 сандуу мамлекеттик акт жоголгондугуна байланыштуу жараксыз деп табылсын

ТА

Жараксыз деп табылсын

Мансуркул кызы Нуржаннатка таандык Ош шаарындагы Мусаев көчөсүндөгү 54/2 жер тилкенин (идент. код: 5-11-11-1012-0611) 30.04.2016-жылы берилген сериясы: “Ч”, №658218 сандуу мамлекеттик актысы жана сатуу жана сатып алуу келишими жоголгондугуна байланыштуу жараксыз деп табылсын.

ТА

Жараксыз деп табылсын

Тохташев Хасилжанга таандык Кара-Суу районундагы Шарк айыл өкмөтүнө караштуу Имам-Ата айылында жайгашкан турак жайдын (идент. код: 5-04-17-1003-0208) 11.09.2018-жылы берилген сериясы: Ч, №804274 сандуу мамлекеттик акт жоголгондугуна байланыштуу жараксыз деп табылсын.

ТА

Жараксыз деп табылсын

Мамлекеттик салык кызматынын Ош шаардык башкармалыгы тарабынан жеке ишкер **Маматова Мафтуна Ибрагимовнага** берилген ИНН: 10708198901668 сандуу мамлекеттик каттоо карточкасынын түп нускасы жоголгондугуна байланыштуу жараксыз деп табылсын.

ТА

Ахматбек ИСМАНОВ

Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрилиги, Кыргыз Республикасынын Улуттук Илимдер Академиясы жана М.Рыскулбеков атындагы Кыргыз экономикалык университети 2024-жылдын 19-январында 93 жашында катуу оорудан кийин Кыргыз Республикасынын илимине эмгек сиңирген ишмер, Кыргыз Республикасынын Улуттук Илимдер Академиясынын мүчө-корреспонденти жана ардактуу академиги, экономика илимдеринин доктору, профессор Иسمанов Ахматбек Иسمанович дүйнөдөн кайтканы тууралуу кабарлайт.

Ахматбек Исманов 1932-жылы Чүй районунун Алчалуу айылында туулган. Эмгек жолун Чүй районундагы Дөң-Арык мектебинде мугалим болуп иштөөдөн баштаган. 1954-жылы Ташкенттин юридикалык институтун бүтүргөн. Институтту аяктагандан кийин Сузак районунун жана Жалал-Абад шаарынын прокуратурасында тергөөчү болуп иштеген. Жалал-Абад облустук сотунун мүчөсү жана Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун судьясы болуп шайланган.

1962-1966-жылдарда Кыргыз ССРнин Илимдер Академиясынын Экономика институтунун аспирантурасында окуп, 1968-жылы диссертациясын жактоо менен экономика илимдеринин кандидаты илимий даражага ээ болгон. Кандидаттык диссертациясын жактагандан кийин Ахматбек Исмановдун бүткүл илимий ишмердүүлүгү Кыргыз ССРнин Илимдер Академиясынын Экономика институтунда фундаменталдык экономикалык изилдөөлөрдү жүргүзүү менен байланышкан, ал илимий ишмердүүлүгүнүн бардык этаптарын ийгиликтүү басып өттү – кенже, улук, жетектөөчү илимий кызматкер, сектор жана бөлүм башчысы болгон.

А.Исманов 1992-жылы докторлук диссертациясын жактаган жана 1993-жылы экономика илимдеринин профессору наамы ыйгарылган. 1993-жылы Кыргыз Республикасынын Улуттук илимдер академиясынын мүчө-корреспонденти болуп шайланган. 1994-жылы Кыргыз Республикасынын Улуттук илимдер академиясынын Түштүк филиалынын Коомдук илимдер институтунун директорунун илим боюнча орун басары жана дирекциясынын кеңешчиси болуп дайындалган. Кийинки жылдары М.Рыскулбеков атындагы Кыргыз экономикалык университетинде профессор болуп иштеген. 2021-жылы Кыргыз Республикасынын Улуттук Илимдер Академиясынын ардактуу академиги наамы менен сыйланган.

А.Исмановдун экономика илиминин өнүгүшүнө, өзгөчө айыл чарба экономикасына, айылдын эмгек ресурстарынын жана социалдык өнүгүүсүнө, жалпы эле агресурстук потенциалын баалоого жана изилдөөгө салымы өтө зор болгон.

А.Исманов ири эл чарба программаларын жана мамлекеттик маанидеги концепцияларды иштеп чыгууга активдүү катышкан жана алардын натыйжалары СССРдин Мамлекеттик пландоо комитети жана республиканын өкмөтү тарабынан өз учурунда жогору бааланган.

А.Исманов 200дөн ашык илимий эмгектин, анын ичинде 20 монографиянын автору. Анын илимий жетекчилигинин астында 120 жаш окумуштуулар докторлук жана кандидаттык диссертацияларын коргогон. КР УИАнын экономикалык илимдер боюнча эксперттик кеңешинин төрагасы да болгон.

А.Исмановдун эмгеги мамлекет тарабынан өз убагында жогору бааланып, «Кыргыз Республикасынын илимине эмгек сиңирген ишмер» жогорку наамы менен сыйланган. Анын ысымы Кыргыз Республикасынын Чүй облусунун энциклопедиясына киргизилген.

Кыргыз экономика илиминин көрүнүктүү ишмеринин элеси биздин эсибизде түбөлүккө сакталат.

Э.Ж.БАЙСАЛОВ, Д.Ш.КЕНДИРБАЕВА, К.Е.АБДРАХМАТОВ, Ч.И. АРАБАЕВ, РАСУЛ АБАЗБЕК УУЛУ, Т.К.КОЙЧУЕВ, Т.К.КАМЧЫБЕКОВ, О.И.ИБРАИМОВ, Б.М.МУРЗУБРАИМОВ, Ш.Ж.ЖОРОБЕКОВА, А.Э.ЭРКЕБАЕВ, М.С.ДЖУМАТАЕВ, Б.А.ТОКТОРАЛИЕВ, А.А.АКМАТАЛИЕВ, А.А.АСАНКАНОВ, О.А.ТОГУСАКОВ, С.Ж. МУСАЕВ, Ы.М.МУКАСОВ, Э. МАМБЕТАКУНОВ, Б.М.ХУДАЙБЕРГЕНОВА, Д.С.ДЖАИЛОВ, А.Т. КАДЫРАЛИЕВ, К.А.АТЫШОВ, К.А.АЛЫМБЕКОВ, Ш.Б.АЛМАНБЕТОВ, К.Ы.РАЙЫМБЕКОВ.

МБанк

Считать недействительным

Утерянное свидетельство на право пользования земельной долей серии 0082547 по адресу: Нарынская область, Жумгалский район, с.Байзак на имя **Надырбаевой Нурбүбү Тукеевны** считать недействительным.

МБанк

Считать недействительным

Утерянное свидетельство на право пользования земельной долей серии № 048044, по адресу: Таласская область, Манас-ский район, Кыргызстан а/о., с. Талас контур № 25 на имя **Именовой Сайракан** считать недействительным.

МБанк

Считать недействительным

Утерянное свидетельство налогоплательщика г. Каракола код ОКПО 29882133, ИНН 20309199000819 на имя **Бейшекеева Айдары Эсеновича** считать недействительным.

ЖТ

Считать недействительным

Утерянное свидетельство налогоплательщицы Тюпского района, с. Кудургу ИНН 11312196900129, код ОКПО 24503214 от 19.03.2008 года на имя **Токтосуновой Зарылкана Кыдырмаевны** считать недействительным.

ЖТ

Считать недействительным

В связи с утерей иностранных бланков разрешений **ОсОО «Турбион»**

- 1.Турция 3-х стороний № бланка 566480 от 24.01.2023 г.
- 2.Турция порожний № бланка 566974 от 24.01.2023 г.
- 3.Турция 3-х стороний № бланка 566479 от 24.01.2023 г.
- 4.Турция 3-х стороний № бланка 566478 от 24.01.2023 г.
- 5.Латвия 2-х стороний № бланка 112142 от 24.01.2023 г.
- 6.Турция порожний № бланка 566976 от 24.01.2023 г. считать недействительным.

П-034

Считать недействительным

В связи с утерей иностранных бланков разрешений **ОсОО «Виваче»**

- 1.Турция 3-х стороний № бланка 566569 от 25.01.2023г.
- 2.Турция порожний № бланка 567066 от 25.01.2023 г.
- 3.Латвия 2-х стороний № бланка 112189 от 25.01.2023 г. считать недействительным.

П-033

Считать недействительным

Утерянный диплом CF 090012047 Кыргызский Экономический Университет на имя **Алымкуловой Асель Жолдошбековны** считать недействительным.

Считать недействительным

Утерянный государственный акт о праве частной собственности на земельный участок серии Ч № 230287, идент. код 7-08-15-1002-3629 с. Ново Павловка участок № 248 ж/м. Ак Ордо и купли продажа № 10342 31.09.2014 года на имя **Турдумамбетовой Жумаш** считать недействительным.

П-35

Считать недействительным

Утерянное свидетельство на 3,60 га земельной доли серии ИКТП за № 600052 от 12.06.2000 года, идент. код 2-05-05-0006-0178, с. Михайловка, Тюпского района на имя **Орозобаевой Айнаша** считать недействительным.

ЖТ

● Жер барбы кыргыз жериндей

Келгиле да, көргүлө!

Кенже ОСМОНАЛИЕВА, "Кыргыз Туусу"

Беш-Таш улуттук паркы

Беш-Таш паркы Талас өрөөнүндө, Талас Ала-Тоосунун түндүк капталынын борбордук бөлүгүн ээлейт. Парктын аянты 32 миң гектар. Ал Кыргызстандын табигый комплексин жана биологиялык ар түрдүүлүгүн коргоо максатында уюшулган. Парктын аймагында өсүмдүктөрдүн 800дөн ашык түрү кездешет, анын ичинде 28 түрү токой менен бадалдар. Ошондой эле элик, түлкү, суур, суусар, арыс, чил, илбирс, сүлөөсүн, кумай, ителги, көк жору сыяктуу жаныбарларга, куштардын түрлөрүнө бай.

Акыркы жылдары бул жаратылыш паркы жергиликтүү жана чет элдик туристтердин арасында чоң кызыгуу жаратып, келгендердин саны күндөн-күнгө өсүүдө. Атайын экскурсиялар да уюштурулат. Парктын аймагында сейилдеп жүрүп илбирс, аюу же ителгилерди жолуктуруп калуу мүмкүн. Бул жерде ажайып кооз Беш-Таш көлү бар.

Таштар-Ата

Тарыхта аты аталган, ыйык делген Таштар-Ата тоосу Бишкектин тоо тарабында жайгашкан. Дал ушул жерден Искендер (Александр Македонский) жана Аксак Темирдин колу өткөн деп жазылат тарыхый булактарда. Алгач дербиштер, кийинчерээк дубаналар мекен кылган ыйык жер катары белгилүү. Уламыштарда баяндалгандай, Таштар-Ата баатыр болгон. 40 күн жана 40 түн бою душмандар менен күрөшкөн баатыр эс алууну чечип, ушул жерге жантайганда ошол замат ташка айланып кеткен имиш.

Ошондон тартып элдер баштан өткөн кыйынчылыктардын символу катары бул жакка таштарды алып келе баштап, жасалма дөңгө айланган. Азыркы учурда бул дөбө психотерапевттик максаттарда колдонулууда. 2013-жылы Таштар-Ата тоосунда маданий-архитектуралык комплекс ачылган.

Чолпон-Атадагы петроглифтер музейи

Ачык асман алдындагы уникалдуу эстеликтердин бири – Чолпон -Ата шаарына жакын жайгашкан петроглифтердин музейи болуп саналат. Ал 42 гектар жерди ээлейт. Көпчүлүк сүрөттөр сак-скиф стилинде тартылып, мергенчилердин сүрөттөрү, колго үйрөтүлгөн ак илбирстердин катышуусундагы аңчылык көрүнүштөр берилген.

Тартылган жаныбарлардын сүрөтүнүн ичинен аркаркулжа, бугу, илбирс көп кездешет. 2-3 миң жыл мурун тартылган болсо да сүрөттөгү образдар таасын сүрөттөлгөн.

Кээ бир петроглифтердин өлчөмү 1 метрден жогору болгондуктан мындайлар дүйнө жүзүндө сейрек учурайт. Музейге таң эрте же күн батаарга жакын барса сүрөттөр даана көрүнөт дешет. Бул петроглифтер биздин заманга чейинки II-VIII-кылымдарга таандык.

Жергебиздин жети дубанында жалпы кыргыз эли сыймыктанган, табияты кооз, кут түнөгөн жерлер арбын. Мындай жерлерибиз жыл өткөн сайын сырттан келген туристтердин да кызыгуусун арттырууда.

Көл-Суу

Көл-Суу (Көл-Тетири деп да аталат) – мөңгүлөрдөн чыккан көл. Узундугу 9-12 чакырымга созулса, туурасы 500 метрден 2 чакырымга жетет. Ал эми тереңдиги 5 метрден 10 метрге чейин деп эсептелинет.

Көл Нарын облусунун Аксай өрөөнүндөгү Какшаал-Тоо кырка тоосунда 3514 метр бийиктикте жайгашкан. Кызыгы, Көл-Суу бир убакта жоголуп, жер астындагы үңкүрлөргө жана боштуктарга агып кетет. Жергиликтүү тургундардын байкоолору боюнча, кыш жылуу болуп, кар аз жааса, жайкысын көлгө суу толбой калат. Көлдүн түбү тунук болуп турганда жер астындагы үңкүрлөрдү көрүүгө болот. Күндүн тийишине карап түсүн ачык көгүш же жашыл кылып өзгөртүп турат.

Көл-Суу – Кыргызстандагы эң кооз тоо көлдөрүнүн бири деп саналып, соңку жылдары туристтерди көп тарткан аймак катары таанылууда.

Алтын-Арашан капчыгайы

Алтын-Арашан — Каракол шаарына жакын жерде, Тескей-Ала-Тоо кырка тоосунун чыгыш тарабындагы бийик тоо капчыгайы.

Бул капчыгай өзүнүн уникалдуу табияты, капчыгайда жайгашкан ысык булактары, карагайлуу токой-

лору жана укмуштуудай көрүнүштөрү менен Кыргызстандын эң популярдуу туристтик багыттарынын бири.

Капчыгайдын аймагы СССР учурунда да жаратылыштын көп түрдүүлүгүнөн улам өзгөчө корголуучу аймак катары таанылган. Капчыгай 1963-жылы корук статусун алган жана азыр да сакталып келет, анткени ал Тянь-Шань карагайынын чытырман реликтүү токою сакталган планетадагы саналуу жерлердин бири.

Алтын-Арашандын ысык булактары да кеңири белгилүү. Алар 2600 метр рекорддук бийиктикте жайгашкан жана суунун курамындагы радон менен күкүрттүү суутектин эсебинен айыктыруучу таасирге ээ, жыл бою жогорку температураны сактап турат: радон булагы үчүн 35 градус жана күкүрт суутек булагы үчүн 41 градус. Кээ бир булактарда жабык бассейндер бар, ал эми башкалары дагы эле ушул күнгө чейин «жапайы» бойдон, мончодо же таштан оюп жасалган гrotто жайгашкан.

Бул капчыгай аркылуу бийик тоолуу Ала-Көлгө – эң кооз Тескей-Ала-Тоо көлүнө, ошол эле аталыштагы 3800 метр бийиктиктеги ашуудан ашып өтүүгө болот. Ал жердеги жол Алтын-Арашан суусунун сол куймасы аркылуу, курорттон 5 чакырым бийиктикте өтөт.

Алтын-Арашанда туристтик маршруттар абдан көп. Бул жер экскурсиялар үчүн база лагери катары, Ала-Көлгө, Ак-Суу капчыгайына же Каракол жана Жети-Өгүз өрөөнүнө баруучу жолдогу транзиттик пункт катары колдонулат.

Шах-Фазил комплекси

Шах-Фазил мавзолейи алгачкы ислам архитектурасынын дүйнөлүк мааниге ээ уникалдуу эстелиги болгондуктан, учурда Кыргызстандын алты эң баалуу эстеликтеринин бири катары 1999-жылы ЮНЕСКОнун Бүткүл дүйнөлүк эстеликтерин күтүү баракчасына киргизилген.

Кыргызстандын аймагындагы XI-XIV кылымдарга таандык архитектура эстелиги Ала-Бука районундагы Гүлстан кыштагында жайгашкан.

Күмбөз төрт чарчы формада, бышкан кыштан тургузулган. Дубалынын калыңдыгы 163-167 см, бийиктиги 15,37 метр, күмбөздүн түндүк жагында үч эшиги, батыш жагында кичирээк бир эшиги бар. Ошол эле учурда терезеси жок. Ичи оймо-чиймелер менен кооздолгон. Шыбында фарсыча жана арабча сөздөр жазылган.

Ал жерге Караханиддер мамлекетинин башкаруучуларынын биринин сөөгү коюлган. Түндүк жагында короосу бар, батыш жагы анча бийик эмес дубал менен курчалган. Тегерегинде орто кылымдарга таандык арабча, фарсыча жазуусу бар бейиттер сакталган. Шах-Фазил комплекси борбор шаардан алыстыгына карабай туристтерди өзүнө тартып турат.

(Интернет булактарынан алынды)